

Yeniçeri Maaş Belge ve Defterlerinin Usul ve Muhteva Bakımından Tetkiki*

*Analysis of Janissary Pay Ticket and Payroll Registers
in Terms of Procedure and Content*

ABDULKASİM GÜL**

Öz

Osmanlı Arşivi'nde bulunan kapıkulu askerlerine ödenen maaşlara ilişkin defterler ile bu defterlere ait icmallerin mahiyetlerinin tam olarak tespiti yanında harfler veya hususi ifadeler kullanılmasından kaynaklı olarak bazen tek bir kayıttan anlaşılamayacak bazı zorlukları bulunmaktadır. Bu tür defter ve belgelerden yeniçerilikle alakalı olanlar çalışmamızın konusunu teşkil etmektedir. Makalenin amacı, bahsedilen zorluğun nispeten giderilmesine ve mahiyetlerinin anlaşılmasına yönelik olarak tarih araştırmacılarına yeniçeri defter ve belgelerinin tanıtılması bakımından yardımcı olunmasıdır. Çalışma elbette bütün belge çeşitlerini ihtiva etmemektedir. Özellikle Osmanlı Arşivi'nde daha fazla olan, yeniçerilerin sefer veya barış dönemlerindeki sayıları ve kalelerdeki mevcudiyeti gibi hususları ihtiva eden türleri ele alındı. Çalışmanın ağırlıklı tarafını maaş defterleri ve bunlardan üretilen icmallere oluştursa da bunlara dayanak teşkil eden esâmî işlemlerinin bazılarını da yer verildi.

Anahtar Kelimeler: Yeniçeri, Esâmî, Mevacib Defteri, İcmal, Kış.

ABSTRACT

The payroll registers and payroll summaries (*icmals*) related to the three monthly payments of the Kapıkulu army in the Ottoman Archives include special letters and expressions which are often very difficult to ascertain from a single record or a register. This study aims to introduce researchers to the janissary registers and documents by trying to resolve some of the difficulties associated with their paleography and diplomatics. Naturally, this study does not cover all types of documents and registers related to the Kapıkulu army. It mainly focuses on

* Makale geliş tarihi: 20 Eylül 2024, kabul tarihi: 17 Haziran 2025, araştırma makalesi.

** Dr., Erzurum Teknik Üniversitesi Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, Abdulkasim.gul@erzurum.edu.tr, ORCID

janissary payroll registers which contain data on janissaries in the capital and the garrisons as well as on wartime and peacetime numbers. Even though the main focus is on these registers, this study also examines janissary pay tickets and certain bureaucratic procedures related to them.

Keywords: Janissary, Janissary Pay Tickets, Janissary Payroll Registers, Summary Accounts of Janissary Payroll, Partial Payroll.

Giriş

ORHAN Bey'in (1324-1362) son dönemlerinde ihdas edilen ve oğlu Sultan Murad zamanında (1362-1389) teşkilatlandırılması ilerletilen Yeniçeri Ocağı bu vasfıyla Osmanlı Devleti'nin en eski kurumlarından. Yeniçeri Ocağı'nın yapısı kuruluştan itibaren sürekli büyümüş, II. Mehmed döneminin (1444-1446, 1451-1481) başında cemaatlerin yapılandırılması ve II. Bayezid (1481-1512) devrinde ağa bölüklerinin ihdasıyla -bazı küçük değişiklikler dışında- son şeklini almıştır. Bu hâliyle Yeniçeri Ocağı mevcutları eşit olmayan 101 cemaat, 65. Cemaat'e bağlı 34 sekban bölüğü ve 61 ağa bölüğüyle toplam 196 ortadan/odadan müteşekkildi. Üstten alta doğru yeniçeri ağası, sekbanbaşı, zağarcıbaşı, saksoncubaşı, turnacıbaşı ve haseki olmak üzere zabitler vardı. Ayrıca her ortanın çorbacı/yayabaşı/bölükbaşı adlı bir ağası ile yükselme sırasını da gösteren odabaşı, vekilharç, bayraktar, aşçı ve karakullukçular vardı. Yeniçeri ağası dışındaki zabitler ayrıca büyük ortaların çorbacısıydı.¹ İstanbul'da Şehzadebaşı'nda Eski Odalar ve Aksaray'da Yeni Odalar adıyla yeniçerilerin ikameti için iki kışla inşa edilmişti.²

Çok uzun bir tarihe sahip olması itibarıyla yeniçerilik birçok değişikliğe uğramıştır ki bunlardan en ehemmiyetlisi mevcutlarının artmasıdır. Sultan II. Mehmed devrinden I. Süleyman (1520-1566) zamanına kadar 7-12 bin arasında değişen ocak mevcudu hızlı yükselişle XVII. yüzyılın başında 40 bin, dalgalı seyretmekle birlikte bu yüzyılın sonunda 70 bin seviyesine geldi. Sonrasında ise sadece barış zamanında maaşlıların sayısı 100 bini geçti.³

Yeniçeri Ocağı'nda önceleri hizmete ve savaşıma müsait olmayan sakat ve yaşlılar tutulmayıp yeniçerilikten çıkarılırlardı. Bunlara durumlarına göre savaş kabiliyeti gerektirmeyen başka dirlikler verilir yahut emeklilikle cami zevayidleri veya türbe gibi kaynaklardan gelir bağlanırdı. II. Selim zamanında (1566-1574) bu

¹ Yeniçeri Ocağı teşkilatı hakkında malumat için bk. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Teşkilâtında Kapıkulu Ocakları, I, Acemi Ocağı ve Yeniçeri Ocağı*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1998); Kemal Beydilli, "Yeniçeri", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C. 43, 2013, s. 450-462; Orhan Sakin, *Yeniçeri Ocağı Tarihi ve Yasaları*, (İstanbul: Doğu Kütüphanesi, 2011); Abdulkasım Gül, *Yeniçeriliğin Tarihi, I-II*, (İstanbul: Küre Yayınları, 2002). Yeniçeriliğe ilişkin farklı konuları ele alan bir çalışma için bk. *Payıtaht Yeniçerileri, Padişahın "Asi" Kulları 1700-1826*, Editörler Aysel Yıldız, Yannis Spyropoulos, Mehmet Mert Sunar, (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2022).

² Mehmet Mert Sunar, "XVIII. Yüzyıl ve XIX. Yüzyıl Başları Yeniçeri Kışlaları Üzerine Bir Değerlendirme", *Yeni Bir Askeri Tarih Özlemi: Savaş, Teknoloji ve Deneysel Çalışmalar*, Editör Kahraman Şakul, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2013), s. 252-276.

³ Yeniçeri Ocağı'nın mevcudu için şu kaynaklara başvurulabilir. Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları, I*, 611-620; Halil İnalcık, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)*, çeviren Ruşen Sezen, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2004), s. 90; Gül, *Yeniçeriliğin Tarihi, I*, s. 170-182.

vasıftaki yeniçerilere ocak içerisinde emeklilik verildi ve bunlar ortaların defterlerine kaydedildi. Emeklilerin ocak içinde kalması ileriye yönelik nefer yapısına fazlasıyla tesir etti. Çünkü seferle mükellef olmayan sınıf zamanla büyüdü, emekliler gibi Yeniçeri Ocağı'yla beraber bulunmaktan muaf olan korucular ve kayıtlılarla beraber binlerce kişiye varan bir zümreye dönüştü.⁴

Yeniçeriler sultanın hususi askeri olmak dolayısıyla payitahtta bulunuyorlarsa da en eski vazifelerinden birisi hudutlardaki bazı kalelerde nöbetçilikti. Usule göre ortalar sırayla üç yıl boyunca kalelerde görev yapar ve tekrar payitahta dönerdi. Nöbetçilik usulü XVII. yüzyılın sonunda değişti. Huzursuzluk çıkarmaları yüzünden yerleri değiştirilenler dışında ortalar kalelerde devamlı kaldılar. Bu dönemde kalelerin esas mevcudunu ise *yamaklar* teşkil etmiştir. Yamak adı, başka bir ortaya geçici olarak yazılan veya bir zabitin maiyetinde bulunan yeniçeriler için kullanılmaktaydı. Yine XVIII. yüzyıla kadar kalelerde emekliler bulunmazken sonrasında bunların da yazılmalarına müsaade edilmiştir.⁵

Aşağıda ilgili kısımlarda yeniçerilikle alakalı ihtiyaç duyulan diğer hususlara temas edilecektir. Bu yüzden bu kısımda defterlerin şekil ve usulüyle alakalı önceden belirtilmesi icap eden bazı hususlardan bahsedilmesiyle iktifa edilecektir.

Yeniçeri Ocağı ile alakalı en kapsamlı kanunname, kendisini atadan dededen yeniçeri olarak tarif eden bir kişinin 1610-1611 yıllarında yazımını tamamladığı *Kavânîn-i Yeniçeriyân*'dır.⁶ Yeniçeri Ocağı'nın ıslahı maksadına yönelik olarak hazırlanmış *Kavânîn-i Yeniçeriyân*, teşkilatın kuruluşu, gelişimi ve yapısını, devşirme ve pençik usulleri bağlamında nefer sağlama yollarını ihtiva etmektedir. Yeniçerilerin maaşları ve bunlara ilişkin defterler de anlatılmışsa da kayıtların usulleri ve şekli vasıfları kanunnamenin muhteviyatı itibarıyla ele alınmamıştır. *Kavânîn-i Yeniçeriyân*'dan önce⁷ veya sonra⁸ hazırlanmış bazı kanunname mecmuaları için de aynı durum söz konusudur. Bu yüzden yeniçerilerin maaşları ve diğer mali haklarının teferruatı, bunların ödenmesine ilişkin resmî defter ve belgelerden öğrenilebilmektedir.

⁴ Gül, *Yeniçeriliğin Tarihi*, II, s. 11-13.

⁵ Nöbetçiler ve sınıfları hakkında malumat için bk. Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları*, I, s. 321-336; Gül, *Yeniçeriliğin Tarihi*, I, s. 282-338.

⁶ *Kavânîn-i Yeniçeriyân*'ın yedi nüshası tespit edilmiştir. Rusya İlimler Akademisi Kütüphanesi'nde (A 249) bulunan nüshası A.Y. Petrosyan tarafından yayınlanmıştır. Aynı nüsha esas alınarak Özgül Özbek tarafından 2017'de dil incelemesi ve çeviri yazısı üzerine doktora çalışması yapılmıştır. *Kavânîn-i Yeniçeriyân (İnceleme-Metin-Dizin)*, (Doktora Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017. 1210 tarihli ikinci bir nüsha İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı yazmaları arasında O 97 numarada; üçüncü ve dördüncü nüshalar Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Revan Köşkü 1319 ve 1320 numarada; beşinci nüsha Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi'nde Esad Efendi Kataloğunda 2068 numarada; altıncı nüsha bu kütüphanenin Veliyüddin Efendi Kataloğunda 1973 numarada; yedinci nüsha Macar Bilimler Akademisi'nde O.252 numarada kayıtlıdır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığındaki nüsha Ahmet Akgündüz tarafından yeni yazıya çevrilmiştir. *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, IX, (İstanbul: Osmanlı Araştırma Vakfı Yayınları, 1994), s. 127-367. Bu kanunnameyi esas alarak yeniçerilik üzerine yapılmış bir çalışma için bk. Tayfun Toroser, *Kavânîn-i Yeniçeriyân, Yeniçeri Kanunları*, (İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2011).

⁷ *Kanunnâme*, Süleymaniye Kütüphanesi, Atıf Efendi, nr. 1734.

⁸ Abdulkasim Gül, "Yeniçeri Teşrifat Mecmuası (Transkripsiyon ve Değerlendirme)", *ETÜT Dergisi*, 1(1) (2020), s. 37-66.

Yeniçeriliğin tarihi devletin ilk devirlerine gitmesine rağmen onlara ait maaş defterleri gibi kayıtlardan kalanların en erken tarihlileri –aşağıda verileceği üzere– XVI. yüzyılın başlarına aittir. Söz konusu kayıtları, büyük kısmı aynı türden olup ocak dışına özellikle maliyeye aktarılmış evrak ve defterler teşkil etmektedir. Çünkü yeniçerilik kaldırıldıktan sonra toplanabilen ocak iç işleyişine ve yeniçeri ağası dairesine ait evrak ve defterler Ayasofya Hamamı'nda yakılmıştır.⁹ Osmanlı Arşivi'nde bu çalışmanın konusu olan maaş defterleri çoğunlukla *Maliyeden Müdevver Defterler*, *Kâmil Kepeci* ve *Bab-ı Defteri* fonlarında bulunuyorken maaş icmallere daha farklı fonlarda rastlanılabilmektedir. Esâmîleriyle alakalı işlemlere ait yeniçeri arzlarının büyük bir kısmı ise *Bab-ı Defteri Yeniçeri Kalemî* tasnifinde yer almaktadır.¹⁰

Çalışmada önce yeniçerilerin maaş defterlerinin dayanağını teşkil eden esâmî işlemlerine ilişkin belgelerden örnekler incelendi. İkinci kısımda yeniçerilerin maaşlarını ihtiva eden genel defterler ve bunlara dayanılarak üretilen icmallere, üçüncü kısımda ise kalelerde görev yapan yeniçerilerin maaşları ve diğer mali haklarına ilişkin düzenlenen defterler ile bu hususlara dair hazırlanmış icmallere hem usul hem de içerik bakımından ayrıntılı olarak incelendi. Süreç içerisinde bazı uygulamaların ortaya çıkması, defterlerin şeklinde ve çeşitliliğinde değişikliklere sebep olmuştur. Bu değişiklikleri gösterebilmek için incelemeler kronolojik olarak yapılmıştır.

1- Esâmî İşlemleri

Osmanlı askerî düzeninde kapıkullarının her birinin *esâmî senedi* vardı. Kısaca *esâmî* ve *senet* olarak da adlandırılan bu belgeler sahibinin şahsına ve dirliğine ilişkin bilgiler ihtiva ederdi. Esâmîde neferi tanıtan alt ve üst isimler bulunurdu. Üst ismi neferin kendi adı; alt ismi ise baba adı, memleketi, görevi yahut esirlik gibi hususi bir hâlini gösteren ad/sıfat teşkil ederdi. Devşirmelere memleketleri, kuloğullarına babalarının isimleri alt isim olarak verilirken mühtedilerin alt isimleri Abdullah, nev-müslim yahut memleketleri olabilirdi. Neferler alt ve üst isimlerini acemi oğlanlıklarından ölene kadar kullanıyorlardı. Yeniçerilerin esâmîleri yeniçeri ağasının mührü basılarak hazırlanmaktaydı ve *imzalı* denilen –muhtemelen içine esâmînin konulduğu– diğer bütünleyici bir belge ile kullanılmaktaydı. Esâmî işlemleri ağa kapısındaki yazıcılar tarafından yapılır ve maaş defterlerine kaydedilmek üzere yeniçeri efendisi dairesine gönderilirdi. Yeniçeri efendisinin kendisi ocak dışından tayin edilirken emrinde yeniçerilerden büyük bir yazıcı zümresi vardı.¹¹

Her esâmî yeniçerinin derecesine göre akçe değeriyle bir *yevmiye* ihtiva ediyordu. Esâmînin ilk oluşturulma hâli *ibtida* iken yevmiye derecesi *terakkilerle* yükseltip *tenzil* işlemiyle azaltılabiliyordu. Esâmînin unsurlarında yapılan düzeltme veya

⁹ BOA, C.AS, 615-25937.

¹⁰ *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, (İstanbul: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları, 2017).

¹¹ Abdülkadir Özcan, “Esâme”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C. 11, 1995, s. 355-56; Gül, *Yeniçeriliğin Tarihi*, I, s. 45-53.

değişikliğe *tashîh* denilirdi. Esâmînin maaş defterinden silinmesi yani bir yeniçerinin maaşının kesilmesi *çalınma* olarak adlandırılırken silinen esâmî *çalık* olarak ifade edilmekteydi. Ölüm veya diğer sebeplerle sahibiyle bağı kalmayan esâmî ise *mahlûldü*. Mahlûllerin yevmiyelerinin hazineye devredilmesi gerekse de esâmî işlemleri için yevmiye lazım olduğundan bir kısmı ocak görevlilerince tutuluyordu. Ocağa bırakılan pay yeterli olmadığından *tashîh* işlemi için yeniçerilerden mahlûl bulması istenmekteydi. Bu şart özellikle XVIII. yüzyıldan itibaren büyük düzensizliğe ve hilelere sebep olmuştur. Diğer taraftan satış mevzusu da olan mahlûllerin yani sahibi ölmüş esâmîlerin saklanması önüne geçmek için ihbar edenlere terakki ve ödül bile verilmekteydi.¹²

Yeniçerilerin acemi oğlanlığından çıkışları (be-dergâh/kapıya çıkma) toplu olarak (Ek 1) yapıldığı gibi münferiden de olabiliyordu. Aşağıda ölen birisinin yerine Acemi Ocağı'ndan yeniçerilerin süvari sekban bölüğüne geçen bir nefere Yeniçeri Ağası Halil'in mührüyle düzenlenen vesika örneği gösterildi. Bu işlemde bulunmasa da Ek 1'de de görüldüğü üzere yeniçeriliğe geçmeyi düzenleyen evraklara "be-dergâh" da yazılmaktaydı.

(BOA, İE.AS, 2/140)

An cemâ'at-i serpiyâdegân-ı gılmân-ı acemiyân-ı İstanbul
an cemâ'at-i 20 Hasan Mehmed 19
Müteveffâ şod be-câyeş Mehmed Mahmud an sekbânân-ı süvârî âmed el-vâki' fî gurre-i Saferü'l-muzaffer sene 995

¹² Esâmî, mahlûl ve yevmiye üzerine yapılan işlemler için bk. Gül, *Yeniçeriliğin Tarihi*, I, s. 52-53; 374-409. Esâmî satışı üzerine bir çalışma için bk. İrfan Kokdaş, "İstanbul Esame Piyasası Üzerine Notlar (1750-1826)", *Payitaht Yeniçerileri, Padişahın "Asi" Kulları 1700-1826 içinde*, Editörler Aysel Yıldız, Yannis Spyropoulos, M. Mert Sunar, (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2022), s. 157-199.

XVII. yüzyıl başında Yeniçeri Ocağı'na nefer alma usullerinde bazı değişiklikler oldu. Daha evvel yeniçerilerin oğulları “kuloğlu” olarak Acemi Ocağı'na kaydedilmekte ve devşirmeler gibi hizmet ettikten sonra yeniçeri yapılmaktaydı. Bahsedilen tarihlerde kuloğulları, babalarının ortalarında hizmet ettikleri kabul edilerek “eytâm” kaydıyla yani yetimlerden gösterilerek doğrudan yeniçeri yapılmaya başlandı.¹³

Yeniçeri Ağası Hasan Ağa'nın mührü tatbik edilerek hazırlanan aşağıdaki esâmî kaydı, bu muamelenin ne şekilde icra edildiğini açıkça ortaya koymaktadır. Belgeye göre 60. Solaklardan silinen bir yeniçeri yerine bu ortanın yetimlerinden biri kaydedilmiştir.

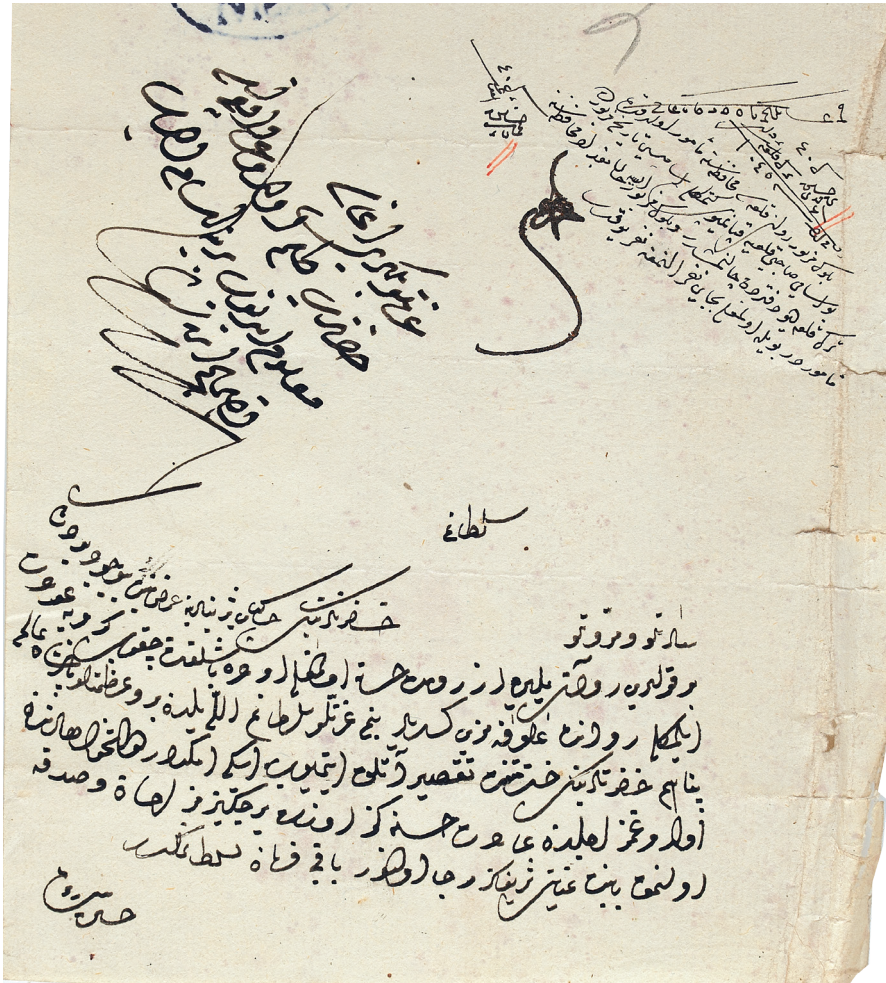

(BOA, AE.SAMD.III., 37/3556)

¹³ Gül, *Yeniçeriliğin Tarihi*, I, s. 77-78.

Cemâ'at-i solakân-ı dergâh-ı âlî
solak C(emâ'at) 60
Abdulvahhâb Mehmed
9
reft
Ali Mustafa an eytâm-ı cemaat-i m(ezbûr) âmed solak şod
yevm 9
be-câyeş el-vâki' fî 8 şehr-i Saferü'l-hayr sene 1138

Yeniçerilerin silinme-yeniden açılma-terakki gibi esâmîleriyle alakalı talepleri ve yapılan işlemler, verdikleri arzlar yani dilekçelerin üzerine işlenmekteydi. Ocak görevlileri evrak üzerindeki bu işlemleri sonra maaş defterlerine geçirmektedirler. Aşağıda bu mahiyette verilen belge iki işlemi ihtiva etmektedir. Arz sahibi Hüseyin adlı odabaşı Revan Kalesi'nde görevliyken Erzurum'da hastalanıp kaldığını ve esâmîsinin silindiğini beyanla emektarlığını ileri sürüp esâmîsinin iadesini istemiştir. Yeniçeri ağasına, eğer kendisine haksızlık yapılmışsa esâmîsinin iadesi emredilmiştir

(BOA, D.YNÇ, 18/90)

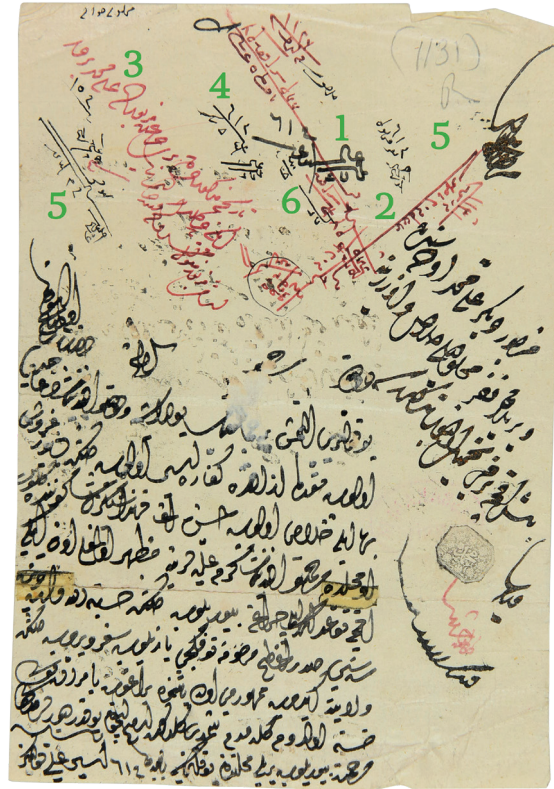
“Cemâ‘at-i yeniçeriyân-ı dergâh-ı âlî” kısmının altında Hüseyin Odabaşı'nın *çalınmasına* ilişkin işlem gösterilmiştir. İzahat olarak Hüseyin Premedi'nin nöbetçi olduğu Revan Kalesi'nde durmayıp gittiğinden esâmîsinin silindiği, 40. Bölük Bağdat'ta olduğundan onunla becayiş yapılacak yani mahlûl esâmî temin edilecek nefer olmadığından işleminin yerine getirilemeyeceği yazılıdır. Muhtemeldir ki Hüseyin Premedi, özrü kabul edilmediğinden yahut mahlûl temin edemediğinden tashîh olamamıştı.

Hüseyin Premedi 11
Bölük 40
Reft terk-i kal'a şod Revan fî Lezez sene 1045

Arzdaki ikinci işlem ise Hüseyin Premedi'nin 11 akçelik yevmiyesi kullanılarak aynı ortanın odabaşı Hüseyin Mehmed'in 12 akçeyle emekli edilmesine aittir.

Birden fazla kişiye ait yevmiyelerin kullanıldığı işlemler ise daha da karmaşıktır. Örnek olarak seçilen belgede bu karmaşıklık kendisini göstermektedir. 61. Cemaat'ten lakabı *Esir* olan emekli Ali Mehmed, dilekçesinde senedini maaşını alması için odabaşına verdiğini ve memleketine gittiğini ama hastalanıp uzun süre gelemediğinden defterden silindiğini beyanla hizmetlerini sayıp yeniden yazılmasını talep etmiştir.

Esir Ali'nin arzının üzerine esâmîsinin akıbeti ve tekrar esâmî verildiğinde yapılan işlemler yazılmıştır. Buna göre önce (1) esâmîsi yazılmış (Ali Mehmed - 61. cemaat - 12 akçe yevmiye - emekli), öldüğü gösterilip H.1127 Lezez maaşında silinmiş, yevmiyesinin tamamı 8. Bölük'ten odabaşı Osman Mehmed'e verilmişti. (2) Osman Mehmed H.1131 Reşen maaşında müteveffa olarak silindiğinden esâmî bu sefer 20. Cemaat'ten Salih Hafız'a (40 akçe ile emekli olduğundan serdengeçti ağası olmalıdır) verilmiştir. Kırmızı mürekkeple yazılan izahat (3) Esir Ali'nin silinme sebebini anlatmaktadır: 61. Cemaat'te sadece bir tane Ali Mehmed vardır ve onun da esâmîsi (4) zaten ortada kayıtlıdır. Ancak sonra ikinci bir Ali Mehmed olduğu kabul edilerek arz sahibinin esâmîsinin açılmasına müsaade edilmiştir.

(BOA, D.YNÇ, 57/123)

yevmiyesi başkasına gittiğinden bu sefer iki mahlûl temin edilmiştir. (5) Mahlûlün biri 15. Cemaat'ten İbrahim Ali'nin 15 akçe yevmiyesinin ölünce 10 akçesinin gittiği Halil İbrahim'e, 7 akçelik diğeri 61. Cemaat'ten Hüseyin İbrahim'e aitti. (6) Ali Mehmed 5 akçe terakkiye “halâs” olmuş yani yeniden esâmî sahibi olmuştur.

Görüldüğü üzere bir yevmiyenin nasıl hareket ettiği ve en sonda kimde olduğu ocak görevlilerince dikkatlice takip edilmekteydi. Çünkü hile veya yanlışlıkla silinenlerin şikâyetleri ve esâmîlerinin iadesi talepleri çok fazlaydı. Esâmîlerinin iade edilebilmesi için yevmiyenin nerede olduğunun bilinmesi gerekiyordu.

2- Genel Maaş Defterleri ve İcmalleri

Yeniçeriler dahil olmak üzere kapıkullarına *ulûfe* ve *mevâcib* adıyla her üç ayda bir defa ve yılda dört kez olmak üzere maaş verilmekteydi. Arabî ayların ilk harflerinde oluşturulmuş *Masar-Recec-Reşen-Lezez* adlı her bir maaş *kıst* olarak tabir olunmaktaydı. Maaşlar yukarıda bahsedilen yeniçeri efendisi dairesindeki görevlileri tarafından hazırlanmakta ve ocak dışındaki yetkililerce teftiş edilmekteydi.¹⁴

Osmanlı Arşivi'nde mevcut olan, yeniçerilere ait *tam maaş defterlerinden en eskisi* Rebiülahir-Cemaziyelevvel-Cemaziyelahir (Recec) 932 (15 Ocak-12 Nisan 1526) tarihlidir.¹⁵ Son tam defter ise 1192/Lezez-1193/Masar-Recec-Reşen (23 Ekim 1778-11 Ekim 1779) maaşına aittir.¹⁶ Bu tarihler arasında yüzlerce yeniçeri maaş defteri olsa da sayılarının tam olarak tespiti için kapıkullarının bütün maaş defterlerinin gözden geçirilmesi ve yeniçerilere ait olanların tespiti gerekmektedir. Çünkü Osmanlı Arşivi'nde başta sipahiler üzere diğer kapıkullarına ait bazı tam ve eksik defterler *yeniçeri maaş defteri* olarak tasnif edilmiştir.¹⁷ Bu durum belgeler için de geçerlidir.¹⁸

Yeniçerilere ait ilk maaş defterinden son deftere kadar usul bakımından bazı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bunun sebebi giriş kısmında da gösterildiği üzere yeniçeri mevcudunun artışına ve ortaya çıkan uygulamalara bağlı olarak bazı kısımların eklenmesi ve defterlerde isimlere yeni izahatlar yazılmasıdır. İlk maaş defterinin başında “mevâcib-i cemâ'at-i gılmân-ı yeniçeriyân-ı dergâh-ı âlî lâ zâle âliyen” ifadesi, H. 956 Reşen defterinde “defter-i mevâcib-i cemâ'at-i yeniçeriyân-ı dergâh-ı âlî lâ zâle âliyen”¹⁹ ifadesi vardır. “Gılman” kelimesinin çıkarılmış şekli XVII. yüzyılın başına kadar kullanılmıştır.²⁰ 1620 yılında yeniçerilerin Hacı Bektâş-ı Velî'yle

¹⁴ Yeniçerilerin maaşları hakkında bk. Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları*, I, s. 411 vd.; Gül, *Yeniçeriliğin Tarihi*, II, s. 231 vd.

¹⁵ BOA, TSMA.d., 736.

¹⁶ BOA, MAD.d., 6325.

¹⁷ Mesela belge özetinde “Yeniçeri yoklama ve mevâcib defteri” yazılı defter (BOA, D.YNÇ.d., 33612) kapıkulu süvarilerine aittir. Yine “Yeniçeri bölüklerinin yoklama ve mevâciblerini gösterir defter” olarak özetlenen defter de kapıkulu sivarilerine aittir. BOA, D.YNÇ.d., 33654. Bu şekilde özetlenmiş diğer defterler için bk. BOA, D.YNÇ.d., 33720, 33721; BOA, MAD.d., 5891. Devci ve Sarban gibi görelilere ait defterin yeniçerilere ait olduğunu gösteren bir defter örneği için ise bk. BOA, D.YNÇ.d., 33722.

¹⁸ Yemen gönüllüleri ve çavuşlarına ait bir belge “Bir vilayette görevli yeniçeri cemaatlerine mensup neflerin isim ve mevâcibleri” şeklinde özetlenmiştir (BOA, TSMA.e., 1167-73).

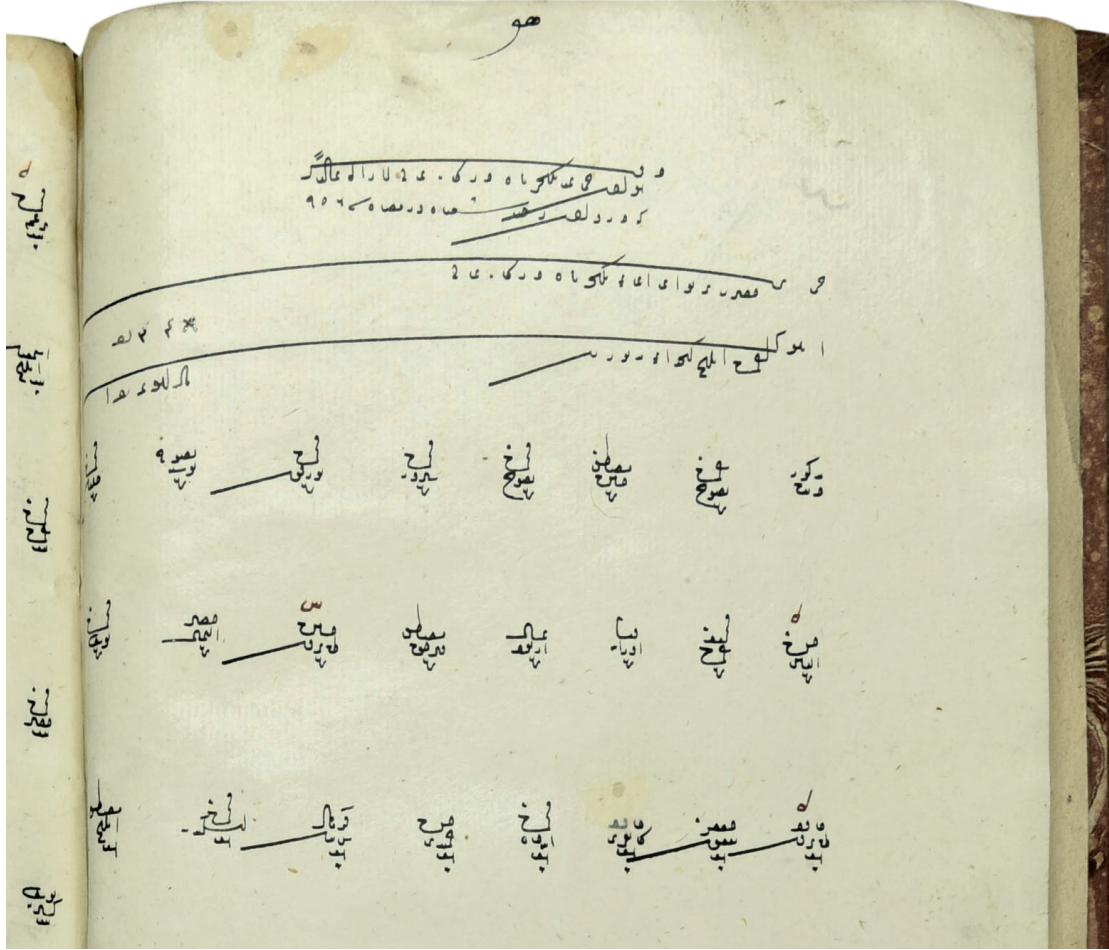
¹⁹ BOA, MAD.d., 12872.

²⁰ BOA, MAD.d., 7008, 16273.

münasebet iddiası resmiyet kazanınca ifadeye “bi-hürmet-i mü‘cizâtı Hazret-i Sultan-ı Pîr Aleyhi's-salâtü ve's-selâm ve himmeti Hazret-i Sultan Hacı Bektâş-ı Velî ya Hâdî” kısmı eklendi.²¹ Böylece *Rabbî Yessir* duası altına yazılan bu başlık sürekli kullanılmıştır. Sadece mevcut son defterde bu ifade bulunmamaktadır.²²

Maaş defterine önce ağa bölükleri, 1.'den başlayarak sırayla, sonra cemaatler aynı silsileyle yazılmıştır. Osmanlı Arşivi'nde var olan defterlerin büyük bir kısmında, dağılmış olduklarından bu sıra bozuktur.

İlk defterlerde ortaların mevcutları az iken bir sayfaya genellikle iki orta –daha kalabalık olan 1. Bölük dışında– yazılıdır. Bu durum mevcudun iyice arttığı XVI. yüzyıl sonuna kadar devam etmiştir. Mevcutların artışıyla gittikçe defterler büyümüşür ki en son defterde sadece 1. bölüğün tuttuğu yer, 31 sayfadır. Elimizdeki ilk defter toplam 79 sayfa iken son defter 1.516 sayfadır.²³

(BOA, MAD.d., 12872, s. 1)

²¹ Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları*, I, s. 413; Abdulkasim Gül, “Bir Efsanenin Gücü: Yeniçeri-Bektaşîlik Münasebetinin Tarihî Gelişiminin İncelenmesi”, *Tarih Dergisi*, sy. 77 (Temmuz 2022), s. 117.

²² BOA, MAD.d., 6325, s. 4.

²³ BOA, TSMA.d., 736; BOA, MAD.d., 6325.

Ortaların kendi kısımlarının başına önce o ortanın künyesi 1. Bölük, 1. Cemaat şeklinde yazılırdı. Ortanın künyesinin hemen altında ise çorbacısının (yani yaya-başı-bölükbaşı) adı, memleketi ve varsa (kethüda, başçavuş, serzağarî gibi) rütbeleri ve görevleri veriliyordu. XVIII. yüzyılın başına kadar ortanın mevcudu bölük adının yazıldığı kısmın üstüne yazılmıştır. Şayet orta nöbetçiyse bulunduğu kalenin adı, donanmada ise hangi denizde olduğu kırmızı mürekkeple ortanın başlığında gösterilirdi.

Başlığın altına ortanın neferleri sıralanırdı. İlk olarak “mezkûr” ifadesiyle çorbacı yazılır bunun altında yevmiyesi verilirdi. Çorbacıdan sonra neferler; isimleri, alt isimleri ve yevmiyeleri yazılarak sıralanırdı. Sıralama yevmiye derecesine göre olmaktadır ki bu aynı zamanda onların orta içindeki *eskiliği* yani neferlerin derecelerini de verirdi. Kale ve donanmada görevli olduğu izahatı, neferlerin adlarının üzerine de yine kırmızı mürekkeple işlenirdi. Neferlerin isimlerin üzerine izahat yazılması bakımından XVI. yüzyılın ikinci yarısında değişiklikler olmuştur. Öncesinde sadece kalenin adı veya rumuzu, ocak içinde terfi etme yahut ocak dışına çıkma gibi hususiyetler yazılırken sonradan ortaya çıkan *korucu*, *mecruh* ve *talib-i ilim* gibi bütün vasıflar işlenmiştir.²⁴

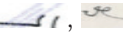
Maaş defterlerinde her ortanın neferlerinin yazıldığı kısmın altına varsa bölük yetimleri (nânhoregân) ve bunlara ödenen paralar yazılıdır. Emeklilerin ortalar ilave edilmesiyle birlikte maaş defterinde yeniçerilerin sıralamasında değişiklik oldu. Emekliler *mütekâ'îd* başlığıyla nânhoregânların önüne yazıldı. Önceleri bazı ortalarda sayıları birkaç olan emeklilerin artışı, maaş defterlerinin büyümesinin en mühim sebeplerindendi. Nânhoregânlar altına ortanın maaş hesabını gösteren icmaller yazılıyordu. H.956 Reşen defterinde²⁵ ağa bölüklerinin hepsinin maaşı tek kalemde hesaplanmış yani bölüklerin maaşları ayrı ayrı toplanmamış, cemaatlerinki ayrı ayrı hesaplanmış; sonra ağa bölükleri, cemaatler ve sekban bölükleri toplanmıştı. Ancak sonrasındaki bütün defterlerde her ortanın maaşı hesaplanmış sonra, ağa bölükleri, cemaatler ve sekban bölükleri için ayrı icmaller yapılmıştır.²⁶

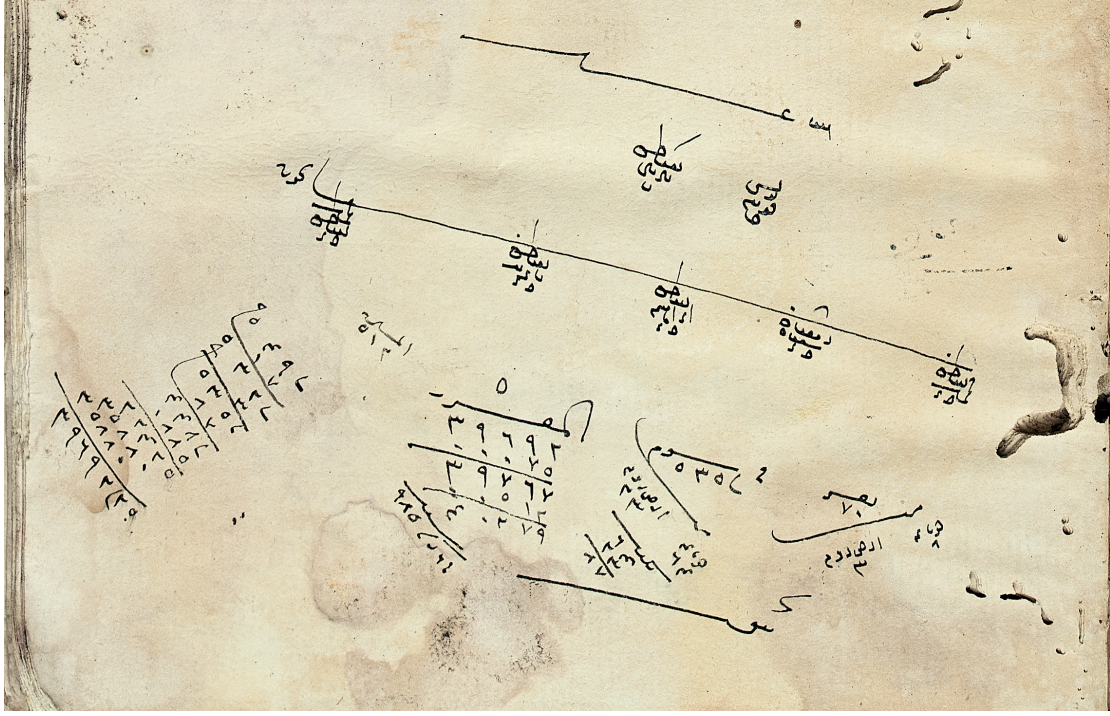
Ortaların maaşlarının hesabı ise şöyleydi: Neferlerin sayısı ve yevmiyelerinin toplamı bulunmakta, bunlardan kalelerdeki ve donanmadakiler ayrıştırılmaktaydı. Toplam yevmiye sayısı üç ay için 88,5 günle çarpılmaktaydı. Nânhoregânlara ödenen ve varsa (değer-kıymet manası olan) *el-mesâmîn*²⁷ ilave edilerek toplam bulunmaktaydı. H.985 Masar maaşına ilişkin D.YNÇ.d., 33630 numaralı defterde (tamamı Ek 2'de verilen sayfada) 23. bölüğün maaş hesabı şu şekildedir.

²⁴ Bu tür kayıtların anlatımı için bk. Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları*, I, s. 438-442; Gül, *Yeniçeriliğin Tarihi*, II, s. 26-43.

²⁵ BOA, MAD.d., 12872.

²⁶ Misal için şu defterlere bakılabilir. BOA, MAD.d., 800, 1801.

²⁷ Kelime defterlerde , , ve aşağıda görüldüğü şekilde yazılıdır. *El-mesâmîn* olduğu düşünülen kelimenin kanunnamelerden ve diğer ocaklara ait defterlerden de tereddütsüz okunur şekilleri tespit edilememiştir.

(BOA, D.YNÇ.d., 33630)

Nefer		Fî yevm		El-mukarrer	El-mesâmîn	Yekûn ²⁸
70		535,5		39.692	512	39.692
Minhâ		Minhâ		549,5 ²⁹		75
Donanma	Erzurum	Donanma	Erzurum	17		39.767
8	3	64	23	532,5		512
		Yekûn		3		40.279
		64		535,5		
		23		87		
		87		448,5		
				885		
				39.692,25		
						Fî 6 R sene 985

XVI. yüzyıldaki defterlerde var olan *el-mesâmîn* ortallardan ayrılanların yahut Acemi Ocağı'ndan gelenlerin kıst gün ödemeleri için kullanılıyordu. Tabii hesaplama sadece ayrılma ve yeni nefer gelme durumunda vardı. Yukarıda görülen 512

²⁸ Örnek verilen sayfada “yekûn”, “el-mukarrer”in altına işlense de bu defterin alt boşluğunun olmamasından dolayıdır. Defterlerde bu şekilde işlemler görülebilir.

²⁹ İtalik olan kısım, çapraz şekilde yazılan *mukarrer*in hesaplanmasıdır.

akçe, 6 Rebiülevvel 985'te 61. solaklara giden 8 akçe yevmiyesi olan Mehmed b. Ali'nin 64 gün bu ortadan aldığı maaşa tekabül ediyordu. 9 akçeyle geçtiği yeni ortasından alacağı maaş 216 akçe idi.³⁰ Uygulama 1590'ların sonunda kalktı ve hesabın defterlere yazılması terk edildi. Mevcut artıp takip zorlaşınca neferlerin maaşının tamamı geldiği-gittiği ocakta verildi, esâmî silinmesi de ya maaş öncesinde ya da sonrasında yapıldı.

Defterin altında çapraz yazılan işlem, *mukarrerin* (yani kararlaştırılan, kesinleştirilen miktarın) hesabıdır. 549,5 akçe bölükte işleme tabi bütün yevmiyelerin toplamıdır. Çıkarılan 17 akçe, 9 akçeli ölen bir neferle solak olan 8 akçeli neferin yevmiyeleridir. 3 akçe altı kişiye dağıtılan yarım akçelik terakkilerin toplamıdır. 535,5 akçenin 87 akçesi donanmada görevlilerle ve Erzurum'daki nöbetçilere aittir. Bu düşüldükten sonra kalan 448,5 akçe maaş katsayısı/gün hesabı olan 88,5 ile (kayıtta 885 olarak görünenle) çarpılarak maaş yekûnu bulunmuştur.

Ağa bölükleri, sekban bölükleri ve cemaatler için ayrı ayrı *yevmiye* ve *el-mukarrer* toplamaları yapıldıktan sonra defterin sonunda aynı kalemler bakımından umum toplam yapılmaktaydı. Yine defterlerin sonuna vefat ve diğer askerî sınıflara geçme sebebiyle ismi silinenler yazılmakta, donanma veya askerî harekâtlarda olanların ve kalelerdeki nöbetçilerin icmalleri verilmekte yahut farklı bir durum varsa eklenmekteydi (Ek 3).³¹ Kapıkullarının maaşlarının bu tür icmalleri, umum harcamaları gösteren ruznamçe defterlerine de aktarılmaktaydı.³²

XVI. yüzyıl sonlarından itibaren defterlerin tutulmasında önemli bazı değişiklikler gözlemlenmektedir. 1590'lı yıllarda sayıları artan emeklilerin maaşlarının toplamaları ayrıştırıldı ve icmalleri kendi kısımlarının sonuna eklendi. Nânhoregânlar ile alakalı kısmın altına ise hepsinin yekûnu işlendi.³³ Yine bir yenilik olarak ortaların sayfalarının altına sadece merkezden maaş alanların sayıları ile bunların yevmiyelerinin toplamı kaydedildi.³⁴ Ayrıca aşağıdaki misal defterde görüleceği üzere, yevmiyelerin toplamasında kolaylık sağlamak için sayfalarda her satırın karşısına merkezde olanların yevmiyeleri yazıldı. Bu usul önceleri kayıtlılar ve emekliler dışındakiler için uygulanmışken daha sonra merkeze kayıtlıların hepsini kapsayacak şekilde dönüştürülmüştür.³⁵ Diğer bir değişiklik ise sayıları artan emekli ağaların, maaş defterlerinin sonunda ayrı bir kısımda yazılmasıydı.³⁶

Mevcudun artmasının diğer bir neticesi Yeniçeri Ocağı'ndan kaydı silinenlerin fazlaşmasıydı. Buna bağlı olarak önceleri defterlerin sonunda yer alan *mahlûlâtın* yerine ayrı defterler tanzim edildi.³⁷ Bu kayıtlar ilk başlarda az sayıda ismi ihtiva ederlerken silinmenin artmasıyla daha hacimli hâle gelmişlerdi (Ek 4).

³⁰ BOA, D.YNÇ.d., 33630, s. 158.

³¹ BOA, MAD.d., 7227.

³² Misal için bk. BOA, KK.d., 1980, s. 11, 37, 41, 73; BOA, D.BŞM.d., 2733.

³³ BOA, MAD.d., 6543.

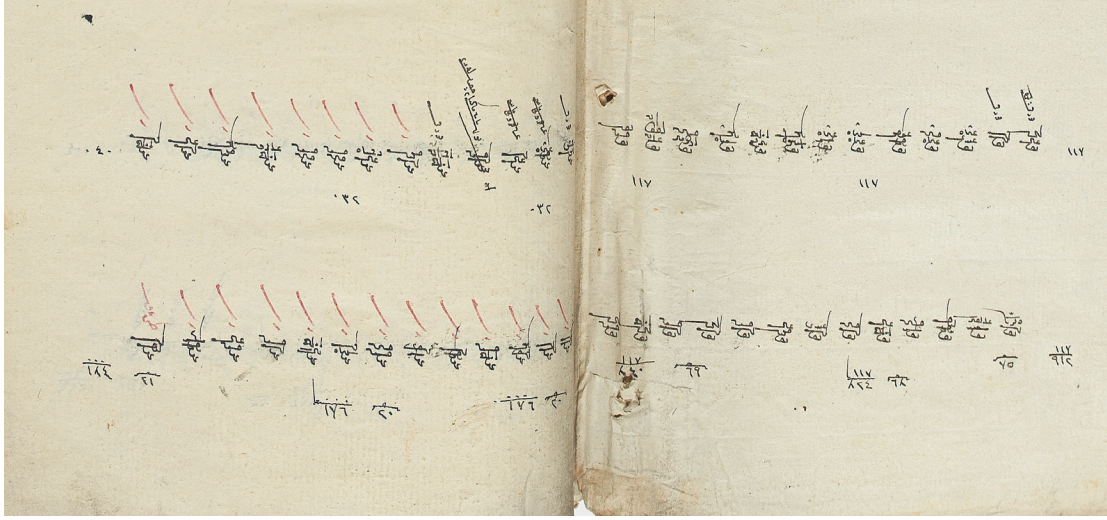
³⁴ BOA, MAD.d., 5339, 6310, 16309.

³⁵ BOA, MAD.d., 1801, 6799, 6826, 6840, 6927, 6948.

³⁶ BOA, MAD.d., 6992, s. 384.

³⁷ BOA, KK.d., 3218.

XVII. yüzyılın başında oluşan defter tutma usulü ve üretilen icmaller ocak kaldırılana kadar kullanılmaya devam edilmiştir. Diğer taraftan bütün değişikliklere rağmen ister merkezde isterse orduda hazırlansın ana defterler her zaman kalelerdeki dahil maaş alan bütün yeniçerileri kapsar hâlde tutulmuştur.

(BOA, MAD.d., 6325)

Tamamı Ek 5'te verilen yukarıdaki parça defterde görüldüğü üzere sayfaların alt kısmında nefer ve yevmiye toplamı üç adettir. Bazı defterlerde iki adet³⁸ de olabilen bu hesaplar, ödenen kıst maaş sayısını göstermektedir. XVII. yüzyıl sonunda hazine sıkıntısı sebebiyle bazı maaşlar gecikmeli olarak sonraki maaşlarla beraber ödenmiştir. XVIII. yüzyılda ise iki maaşın birleştirilmesi³⁹ usulü (yani toplamda dört kere yerine üç kere maaş ödenmesi) oturmuştur. Diğer taraftan yeniçeri sayısının artışına bağlı olarak büyüyen defterler, her maaşta yeniden üretmek yerine bir yıl içindeki maaşlar için üzerinde lüzumlu düzeltmeler yaparak kullanılmıştır.⁴⁰

Yeniçeri maaş defterlerinden, orta bazında nefer sayısının ve maaş miktarının gösterildiği aşağıda bir kısmı verilen “Erkâm-ı Mevâcibât” adlı icmal üretilirdi.

Bu icmal 1600'lerin hemen başında sadece orta bazında merkeze kayıtlı yeniçerilerin sayılarını ve maaş toplamalarını verir şekilde düzenlendi. Bahsedileceği üzere kalelerde ve görevde olanların maaşları farklı ödendiğinden bu hâliyle icmal, merkezdeki yeniçerilerin sayılarını vermekteydi (Ek 6).⁴¹ İcmalin, neferlerin toplamı bulunmayan sadece ortalara ödenen maaşın miktarını gösteren bir türü de kullanılmaktaydı.⁴²

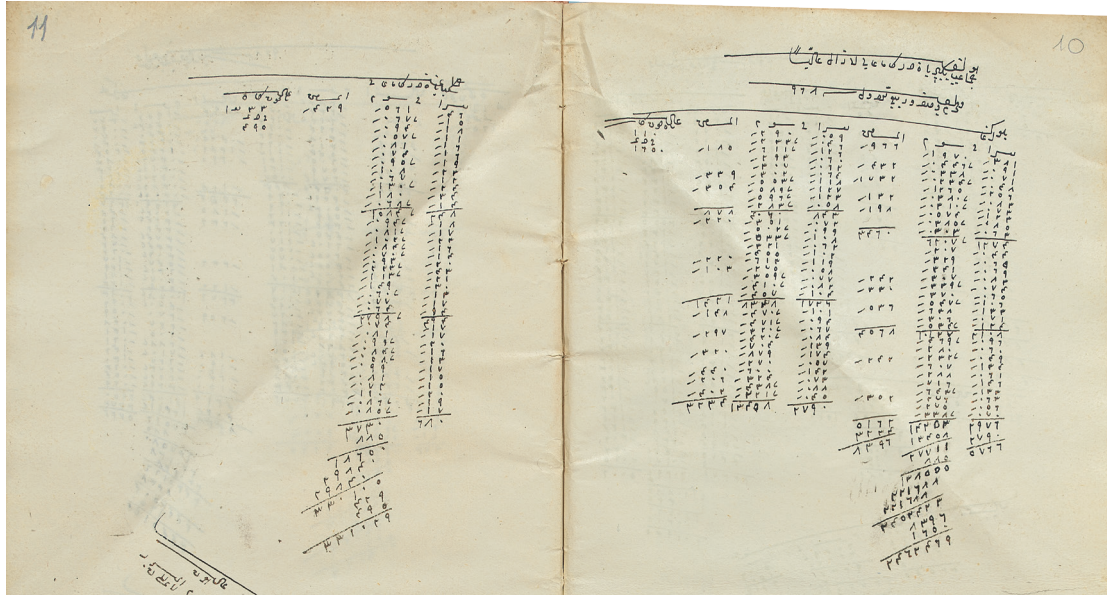
³⁸ BOA, MAD.d., 3936.

³⁹ XVIII ve XIX. yüzyılda hangi maaşların birleştirildiği hususu ve ödeme takvimi için bk. Gül, *Yeniçeriliğin Tarihi*, II, s. 231-141.

⁴⁰ Misal bir defter için bk. BOA, MAD.d., 6332.

⁴¹ BOA, D.YNÇ.d., 34170; BOA, KK.d., 3229; BOA, MAD.d., 800, 4502, 1138, 1727, 2553, 4309, 4502, 6646; BOA, D.BŞM.d., 40990. Neferlerin odaları ve ağaya bağlı olanlar şeklinde bir tasnif şekli için bk. BOA, D.YNÇ, 243-58.

⁴² BOA, D.YNÇ.d., 34404.

(BOA, D.BŞM.d., 60)

Yeniçeri Ocağı'nın ilk defa yeniçeri ağası emrinde 1594 yılında Sadrazam Koca Sinan Paşa ile sefere çıkmasından önce ana defterler merkezde veya sultan seferdeyse orduda bulunurdu. Donanmada görevli olanlarla⁴³ serdar/seraskerler emrine verilen yeniçerileri gösterir defterler de ayrıca tanzim edilirdi.⁴⁴ Sefere gitmeyen sultanın maiyetini teşkil edenler, sayıları artan emekliler ve kayıtlılar dolayısıyla Yeniçeri Ocağı'nın cephede olduğu dönemlerde bile çok fazla sayıda yeniçeri payitahtta kalmaya başlamıştı. Ana defterden ayrı olarak İstanbul'da kalanları yani *mândeleri* gösterir defterler tutulmaya başlandı. Bu defterlerde, İstanbul'da görevli ortalar dışındakilerin kalma sebepleri (neferlerin durumları) yazılıyordu.⁴⁵ Yine *danişmend* ve *talib-i ilim* gibi dini vazifeleri olup seferden muaf olanların takip edildiği küçük defterler de tutulmaktaydı.⁴⁶

Diğer taraftan önceleri bütün yeniçeriler ve acemi oğlanları için düzenlenen icmaller⁴⁷ Uzun Savaşlar Dönemi'nde (1593-1606), sadece payitahtta kalanlara ödenen maaşı gösterir şekle dönüştürüldü. Sonrasında ocağın kaldırılmasına kadar İstanbul'da –diğer piyade ocakları kapsayacak şekilde– ödenen maaşlar için düzenlendi. Osmanlı Arşivi'nde mevacib defterleri dışında yeniçeri maaşlarıyla alakalı en fazla örneği olan bu tür belgedir.⁴⁸ Bu icmallerin XVII. yüzyıl sonuna kadar

⁴³ H.1081 Lezez ve 1082 Masar maaşlarında donanmada olanların defteri için bk. BOA, KK.d., 3218, s. 11 vd.

⁴⁴ BOA, D.YNÇ.d., 33678; BOA, KK.d., 3212. 1605 yılında Celaliler üzerine serdar tayin edilen Nasuh Paşa'nın emrine verilen yeniçeriler Ankara Kalesi'nde görevli şeklinde kaydedilmiştir. BOA, D.YNÇ.d., 33683.

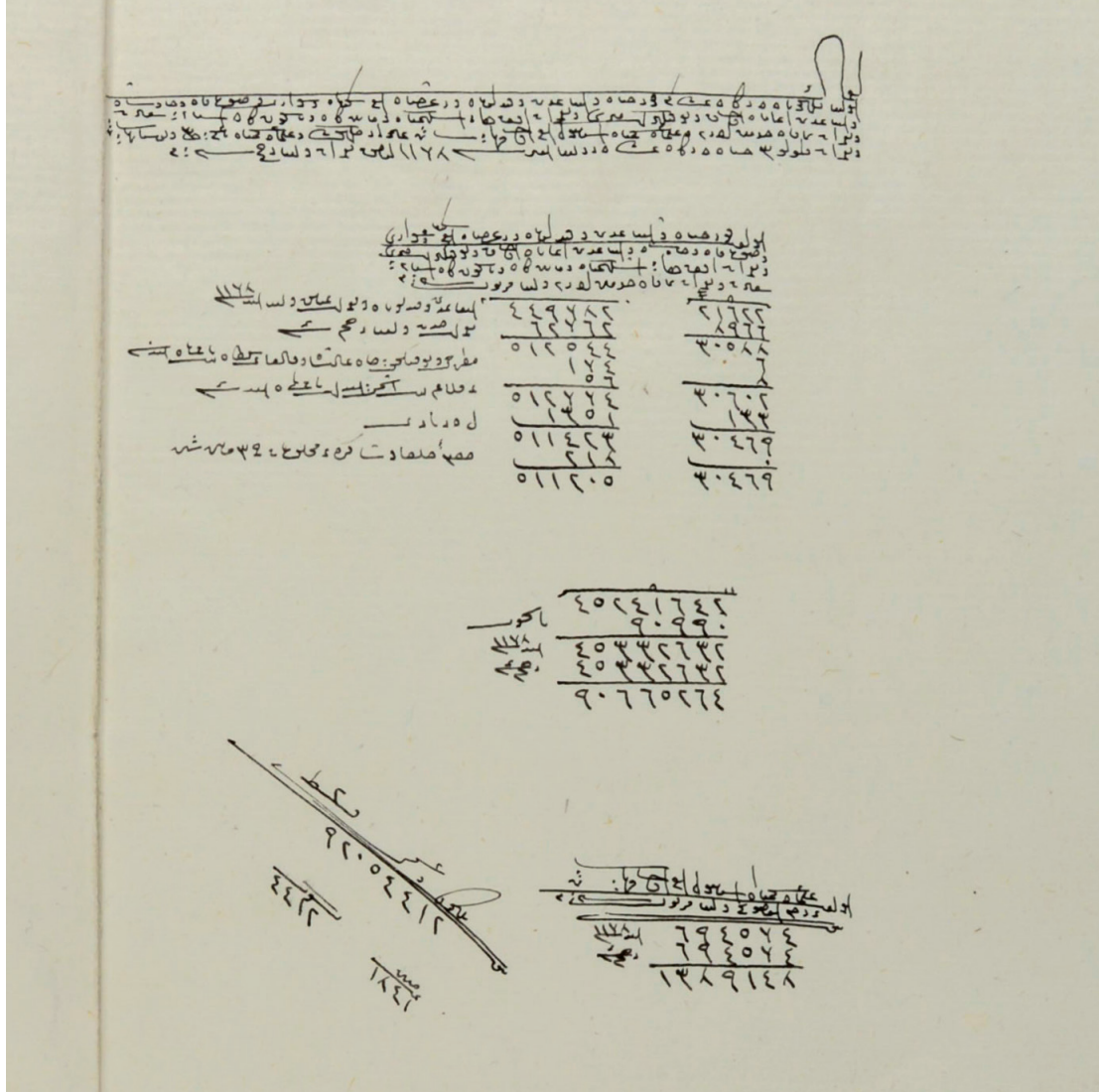
⁴⁵ BOA, MAD.d., 6357; BOA, D.YNÇ.d., 34081. 1718 yılındaki seferde İstanbul'da kalacakların gösterildiği defter için bk. BOA, MAD.d., 21154.

⁴⁶ Misal için bk. BOA, MAD.d., 21782.

⁴⁷ BOA, MAD.d., 7477, s. 360-61, 686-87.

⁴⁸ Bu tür icmallerin XVII, XVIII ve XIX. yüzyıla ait olan örnekleri için bk. BOA, D.BŞM.d., 2693, 41052; BOA, MAD.d., 6323, s. 1291, 1295, 1301, 1307, 1311.

düzenlenen oldukça sade bir örneği ekler (Ek 7) bölümünde verilmiştir.⁴⁹ XVIII ve XIX. yüzyılda düzenlenen daha tafsilatlı yani cepheden veya kalelerden gelen ve giden neferleri gösterir ve daha fazla işlem ihtiva edenleri de vardı.⁵⁰ Aşağıda bu tür icmallerin birinden yeniçerilerin maaşlarına ait kısım gösterilmektedir.

(BOA, D.YNC_s, 265/71)

İcmâl-i mevâcib-i yeniçeriyân-ı dergâh-ı âlî ki korucuyân ve mütekâ'idîn ve kayudluyân ve zağarcıyân ma'a sekbânân ve süvârî ve solakân ve çavuşân ve mütekâ'idîn-i ağayân-ı ocak ve tûfengîrân-ı mîrî ve neferât-ı odahâ-ı eşkinciyan ve mândegân ve nânhoregân-ı Âsitâne-i sa'âdet ve neferât-ı yamakân-ı hidmet-i Edirne ve gilmânân-ı acemiyân-ı İstanbul ma'a ocakhâ-i sâire gayr ez Gelibolu ve gilmânân-ı acemiyân-ı bahçe-i hâssa ve bostânhâ-i sâire ve neferât-ı tulumbacıyân-ı dergâh-ı âlî der vâcib-i Masar sene 1178, ba'zı neferât-ı vâcib-i Recec sene-i m.

⁴⁹ Diğer bazı misaller için bk. BOA, C.SM, 105-5257; BOA, D.BŞM.d., 307A.

50 BOA, MAD.d., 1722; BOA, MAD.d., 17050, s. 4, 8; BOA, D.BŞM.d., 3054.

Mevâcib-i korucuyân ve mütekâ'idîn ve kayudluyân ve zağarcıyân ma'a sekbânân ve süvârî ve solakân ve çavuşân ve mütekâ'idîn-i ağayân-ı ocak ve tüfengîrân-ı mîrî ve neferât-ı odahâ-ı eşkinciyan ve mândegân ve nânhoregân-ı Âsitâne-i sa'âdet ve neferât-ı yamakân-ı hizmet-i Edirne vâcib-i mezbûr ve sene-i m.		
Neferen	Fî yevm	
21.622	449.782	Mütekâ'idîn ve kayudluyân ve neferât-ı atık vâcib-i Masar sene 1178
<u>8.966</u>	<u>62.762</u>	Neferât-ı cedîd vâcib-i Recec sene-i m.
30.588	512.544	
6	174	Mataracı ve tüfenkçi-i Hân-ı ali-şân ve Kalgay Sultan bâ-fermân Masar sene m.
<u>8</u>	<u>56</u>	An-kılâ' âmed aşçı-yı meydân bâ-fermân Masar sene m.
30.602	512.774	
<u>133</u>	<u>1.351</u>	L (mahlûl) der-yazı
30.469	511.423	
	<u>218</u>	Hisse-i hulefâ ve şâkird an mahlûlat-ı hazîne mânde şod.
30.469	511.205	

Mukarrer	
45.241.642	
<u>90.990</u>	Nânhore
45.332.632	Masar sene 1178
<u>45.332.632</u>	Recec sene-i m
90.665.264	

Yekûn mevâcib-i gılmânân-ı İstanbul ma'a ocakhâ-ı sâire ber vechi maktû' vâcib-i mezkûr sene-i m.	
694.574	Masar 1178
<u>694.574</u>	Recec 1178
1.389.148	

Yekûn yeniçeri ve acemi kıst 2	
Surre (aded)	Küsûr
1.841	4.422

Belgede *icmâl* ile başlayan ve *yamakân-ı hizmet-i Edirne*'ye kadar olan kısım altındaki kısım İstanbul'da maaş alan yeniçerileri sınıflandırmaktadır. Sadece sultanla hareket eden zağarcı, atlı sekbanlar ve solaklar; çavuşlar, tüfek ustaları gibi hususi birlikler; emekliler, kayıtlılar, diğer mandegân, odaların eşkinci neferleri ve

Edirne'de yeniçeriler sıralanmıştır. Bu tür belgelerde, sınıflar bir kalıp şeklinde sunulmaktaydı. *Neferât-ı odahâ-ı eşkinciyan* payitahtta görevli ortalarla bulunan yeniçerilerdi. Edirne'deki yeniçerilerin *yamak* olarak gösterilmesi, buraya orta görevlendirilmeyip bir ağa emrinde farklı ortalarla nefer bulundurulması dolayısıyla idi.

Örnek olarak verilen belge aynı anda ödenen iki farklı maaşa, H. 1178 Masar ve Recec'e aittir. 1178 Masar maaşı, emekli, kayıtlı ve eşkinci olmayan diğer yeniçerilere; 1178 Recec maaşı, *neferât-ı cedîd*'e yani eşkincilere ödenmiştir. Eşkinciler dışındaki yeniçerilerin bir maaş geriden gelmesinin sebebi yukarıda da bahsedildiği üzere maaş ödemelerinde yaşanan gecikmelerden kaynaklanmaktadır. 1710'lu yıllardaki savaşlarda cephede olanlara öncelik verildiğinden İstanbul'da kalanlar daha sonra maaş almışlardır. Eşkinci olmayanların bir maaş geriden gelmesi 1826 yılında ocak kaldırılana kadar devam etmiştir.⁵¹

Belgede yevmiye (512.544) ve nefer (30.588) toplamının altında eklemeler, çıkarmalar ve karşılarında izahatları vardır. Bu izahatlar her maaş dönemindeki gelişmeye bağlı olarak değişmektedir. *Mataracı ve tüfenkçi-i Hân-ı âlî-şân ve Kalgay Sultan* izahatı, yeniçerilerden Kırım Hanı ve Kalgay sultanlara görevlendirilen mataracı ve tüfenkçilerin İstanbul'a gelmesini; *an-kılâ' âmed aşçı-yı meydân* izahatı ise Etmeydanı aşçılığı sırası için İstanbul'a gelen kalelerdeki ortaların aşçılarına ödenen maaşı göstermektedir. Toplamdan çıkarılan 133 nefer ve 1351 yevmiye için düşülen *L der-yazı* izahatı yeniçeri efendisi dairesine bildiren mahlûlleri göstermektedir. *Der-yazı* yeniçeri efendisi dairesinin esâmî işlemlerinde gösterilen adı iken *L* harfi mahlûlün kısaltmasıydı. Bunun altındaki 218 yevmiye ve *hisse-i hulefâ ve şâkird* malumatı ise yeniçeri efendisi dairesine bildiren mahlûllerden burada görevlileri hisse olarak verilen miktardır.⁵²

Bahsedildiği gibi Yeniçeri Ocağı 1594 yılına kadar sadece sultanla sonrasında ise sultan veya sadrazamla cepheye gitmişti. Ana defterler bütün görevlilerle beraber Yeniçeri Ocağı'yla götürülmekteydi.⁵³ Farklı serasker emrine verilen yeniçeriler için de ağa vekili dahil olmak üzere görevliler tayin edilmekteydi. XVII. yüzyılın son çeyreğinde iyice oturan *tashîh ve be-dergâh*la orduya gelen serdar ve serdengeçti bayraklarını yazmak için çok sayıda kâtip cepheye gidiyordu. Gelen yeniçerilerin yazıldığı *tashîhât* defterlerinde on binlerce hatta birkaç seraskerin olduğu savaşlarda toplamda 100 binden fazla yeniçeri yazılabilmekteydi. Bu defterler maaş alacak neferleri gösterse de maaş döneminde çoğu cepheden ayrıldığından ana defterlere aktarılmıyordu.⁵⁴ Aşağıdaki kayıtlardan görüleceği üzere ayrılanlar mahlûl olarak hesaplarından düşülmekteydi.

Bir seraskerin emrindeki ordulara bulundukları yerlerde maaş verilirdi. Sadrazam emrindeki ana ordunun maaşı, kışlakta kalınmazsa İstanbul'a dönüldüğünde

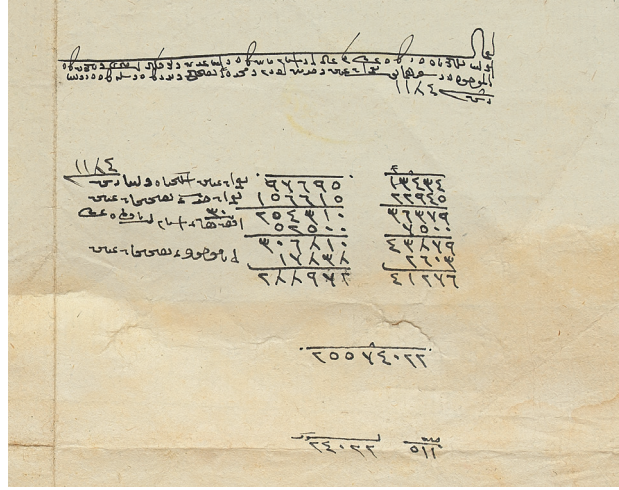
⁵¹ Gül, *Yeniçeriliğin Tarihi*, II, s. 236-37.

⁵² Gül, *Yeniçeriliğin Tarihi*, I, s. 392.

⁵³ Sefere götürülen defterler hakkında bk. Feridun M. Emecen, "Sefere Götürülen Defterlerin Defteri", Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan, (İstanbul 1991), s. 241-268.

⁵⁴ Bu tür defterler hakkında malumat için bk. Gül, *Yeniçeriliğin Tarihi*, II, s. 84 vd.

verilirdi. İstanbul'a dönülmediğinde ise maaş herhangi bir itiraz olmadığında sefer mevsimi bitiminde kışlakta dağıtılırdı.⁵⁵ Cephede veya kışlakta ödenen maaşlar için hususi icmaller düzenleniyordu. Bunlardaki İstanbul'da olanların kapsam dışında olduğunu gösterir “gayr ez-Âsitâne” ifadesinden maaşın cephede veya kışlakta ödendiği anlaşılmaktadır.

(BOA, D.YNÇ.d., 34509)

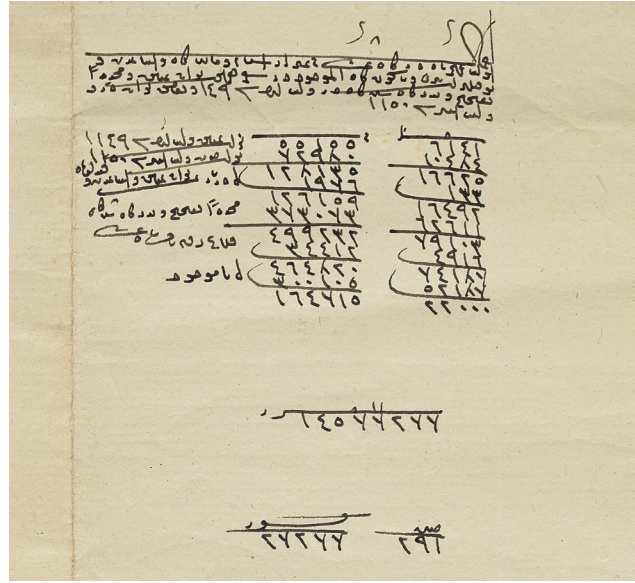
İcmâl-i mevâcib-i yeniçeriyân-ı dergâh-ı âlî ki gayr ez-Âsitâne mândegân ve mütekâ'idîn ve tûfengîrân-ı mîrî ve nânhoregân el mevcûd der-sefer-i hümâyûn neferât-ı atîk ve cedîd-i Edirne ve müceddeden tashîh ve be-dergâh ve şodegân der-vâcib-i Reşen sene 1184

Neferân	Fî yevm	
13.434	97.695	Neferât-ı atîk-i eşkinciyan vâcib Reşen sene 1184
<u>22.945</u>	<u>156.615</u>	Neferât-ı cedîd an tashîhât-ı atîk
36.379	254.310	
<u>7.500</u>	<u>52.500</u>	Odahâ 30 aded an-Âsitâne âmed bâ-fermân-ı âlî
43.879	306.810	
<u>2.603</u>	<u>17.838</u>	Mahlûl-i nâ-mevcûd an tashîhât-ı atîk
41.276	288.972	

Mukarrer
25.574.022

Surre (aded)	Küsûr
511	24.022

⁵⁵ BOA, D.YNÇ.d., 33958. 1090/1679 yılında donanmaya katılmak üzere İstanbul'da kalan yeniçerilere ilişkin defter için ise bk. BOA, D.YNÇ.d., 33873, s. 2-8.

(BOA, D.YNÇ, 137/7)

İcmâl-i mevâcib-i yeniçeriyân-ı dergâh-ı âlî ki gayr ez-Âsitâne mândegân ve mütekâ'idîn ve tûfengîrân-ı mîrî ve nânhoregân el mevcûd der-sefer-i hümâyûn neferât-ı atîk ve müceddeden tashîh ve be-dergâh ve şodegân der-vâcib-i Lezez sene 1149 ve ba'zı neferât-ı der-vâcib-i Masar sene 1150		
Neferân	Fî yevm	
6.141	55.155	Neferât-ı atîk vâcib Lezez sene 1149
<u>10.484</u>	<u>72.980</u>	Neferât-ı cedîd vâcib-i Masar sene 1150
16.625	128.135	
<u>133</u>	<u>1.976</u>	Mahlûl der-yazı neferât-ı atîk ve mütekâ'idîn ve kayudluyân
16.492	162.159	
62.611	373.073	Müceddeden tashîh ve be-dergâh ve şodegân
79.103	499.232	
<u>4.916</u>	<u>34.412</u>	Kılâ' reft bâ-fermân-ı âlî
74.187	464.820	
<u>52.187</u>	<u>300.105</u>	Nâ-mevcûd
22.000	164.715	

Mukarrer
14.577.277

Surre (aded)	Küsûr
291	27.277

1737 yılında *sadrâzam ordusundaki* yeniçerilerin 1149 Lezez ve 1150 Masar maaşlarına ait belgede⁵⁶ önce Yeniçeri Ocağı'ndan ortalarıyla katılanlar (6141) ve İstanbul'da yeni yazılanlar (10.484) toplanmış, ardından mahlûller, emeklilik ve kayıtlılık verilenler düşülmüştür. Sonra ise cephede yazılanlar (62.611) ilave edilerek toplam mevcut (79.103) verilmiştir. Kalelere nakledilen neferler (4.916) ve sefer dönemi geçtiği için ayrılanlar (52.187) düşülerek 22.000 yeniçeriye ödenen miktar hesaplanmıştır. Çok fazla neferin *nâ-mevcûd* olarak yani maaş dağıtımı sırasında orduda bulunmadığı için silinmesi zaten istenilen bir durumdu. Çünkü sefere mevsimi geçtiğinde neferlerin evlerine dönmesi beklenerek daha az nefere maaş verilmekteydi.⁵⁷ 1768-1774 Osmanlı-Rus harbinin 1770-1771 yıllarına denk gelen 1184 Reşen maaşını ihtiva eden belgede⁵⁸ ise eski eşkincilere (13.434) ilaveten yeni yazılanlar (22.945) ve İstanbul'dan ortalarla gönderilenlerle (7.500) toplam yeniçeri sayısı (43.789) bulunmuştur. Bundan mevcut olmayanlar (2.603) düşülmüş ve 1184 Reşen maaşı bulunmuştur.

3- Nöbetçi Yeniçerilerin Maaşları ve Diğer Masrafları

XVI. yüzyılın son çeyreğine kadar kalelerdeki yeniçerilerin maaşları ana defter üzerinden hesaplanır, ulufe dağıtımından sonra kalelere gönderilerek ağaları nezaretinde taksim edilirdi. Kalelerde olanların sayıları sonraki döneme göre oldukça az olduğundan merkezdeki ana defter üzerinden hesapları görülmekte, maaşları için ayrı defterler düzenlenmemekteydi. Özellikle 1580'lerden sonraki çok cepheli savaşlarda muamelat değişti, kalelerde daha fazla nöbetçi bulunduruldu. Bunların maaşları ise umumiyetle merkezden gönderilmek yerine ayrı gelirler tahsis edilerek ödendi. Bu yüzden kalelere ait maaş defterleri⁵⁹ –yukarıda bahsedildiği üzere– ana defterde kayıtlı olmaları korunarak ayrıca hazırlandı.⁶⁰

Kalelerde görevli yeniçerileri gösterir defterler önceleri bir veya birkaç kıst maaş için düzenlenmiştir. Defterlerinin başlığı “defter-i ba’zı yeniçeriyân-ı dergâh-ı âlî ki der muhâfaza-i kal’a-i (...) bûdend der-vâcib-i (...)”⁶¹ şeklindeydi. Kalelerden gelen mahlûllere⁶² göre maaşları hesaplanırdı. Kıst bazında maaş icmalleri her kalenin defterinin sonunda verilir ayrıca merkezdeki ana defterin başına

⁵⁶ BOA, D.YNÇ, 137/7.

⁵⁷ Seferli yeniçerilerin maaşları için bk. Gül, *Yeniçeriliğin Tarihi*, II, s. 272-276.

⁵⁸ BOA, D.YNÇ.d., 34509.

⁵⁹ Kalelerde bulunan kapıkullarının maaşlar üzerine yapılan bazı çalışmalar için bk. Orhan Kılıç, “Teşkilat ve İşleyiş Bakımından Doğu Hududundaki Osmanlı Kaleleri ve Mevacib Defterleri”, *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Dergisi* 31, sy. 31 (Mayıs 2012), s. 87-128; Ali Apalı, “Osmanlı Devleti’nde Mevacib Defterleri ve Bazı Doğu Kalelerindeki Cebeciyanların Mevacib Muhasebe Kayıtları”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2) (2017), s. 587-599; Uğur Demlikoğlu, “18. Yüzyılda Van Kalesi’nde Bulunan Dergâh-ı Âli Yeniçerileri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy. 46 (Mart 2019), s. 73-98.

⁶⁰ H. 1006 yılında kalelerde görevli yeniçerilerin maaşlarını gösteren defter için bk. BOA, MAD.d., 7029.

⁶¹ Arşivde bütün kalelerdeki veya tek bir kaledeki yeniçerileri gösteren XVII. yüzyıla ait fazlaca defter vardır. Misal için bk. BOA, MAD.d., 6748; BOA, D.YNÇ.d., 33950, 33959; BOA, KK.d., 4733.

⁶² BOA, C.AS, 654-27496; BOA, D.YNÇ.d., 33873, s. 9 vd.

yazılırdı.⁶³ Bu usul XVIII. yüzyıla kadar aynı şekilde devam etti. Sonrasında ise maaş ödemesindeki değişikliğe göre defterler tanzim edildi. Değişiklik, kalelerdeki yeniçerilere maaş ödemelerinin yılda bir kere yapılması yani dört kıst maaşın tek seferde verilmesiydi.⁶⁴

Kaleler için iki ayrı defter tutuluyordu. Birinde merkezdeki ana defterdeki gibi kalelerdeki bütün nöbetçi yeniçeriler isimleriyle yazılırdı. Her kaleye ayrılan kısımda önce görevli ortalar ve yamaklar sıralanır, sonra ise dört kıstın nefer sayıları ve maaş miktarları ayrı ayrı gösterilerek yıllık toplamaları verilirdi.⁶⁵

İkinci tür defterler ise birincilerin hülasası idi yani neferler isimleriyle verilmez, ortalar ve diğer birimler mevcutlarıyla sıralanırdı. Bu defterlerin başlığı “defter-i ba’zı yeniçeriyân-ı dergâh-ı âlî ki der muhâfaza-i kal’a-i Şark ma’a Engürüs Masar sene (...)”⁶⁶ idi. Her kalenin ismin olduğu yere “muhâfaza-i kılâ’-ı (...) der-vâcib-i Masar sene (...)” yazılırdı. Kale maaşları yıllık dağıtıldığından ait oldukları dönem “sene Masar 1169/sene Masar 1170” şeklinde veriliyordu. Örneğin Bağdad Kalesi H.1170 (M.1756-57) yılı maaşlarını ele alalım.⁶⁷

(BOA, MAD.d., 17254, s. 18)

⁶³ BOA, MAD.d., 6327, s. 7.

⁶⁴ Gül, *Yeniçeriliğin Tarihi*, II, s. 241 vd.

⁶⁵ Bu tür defterler için bk. BOA, MAD.d., 6537, 6932.

⁶⁶ BOA, D.YNÇ.d., 34234, 34445; BOA, MAD.d., 17158, 17216; BOA, D.BŞM.d., 2717.

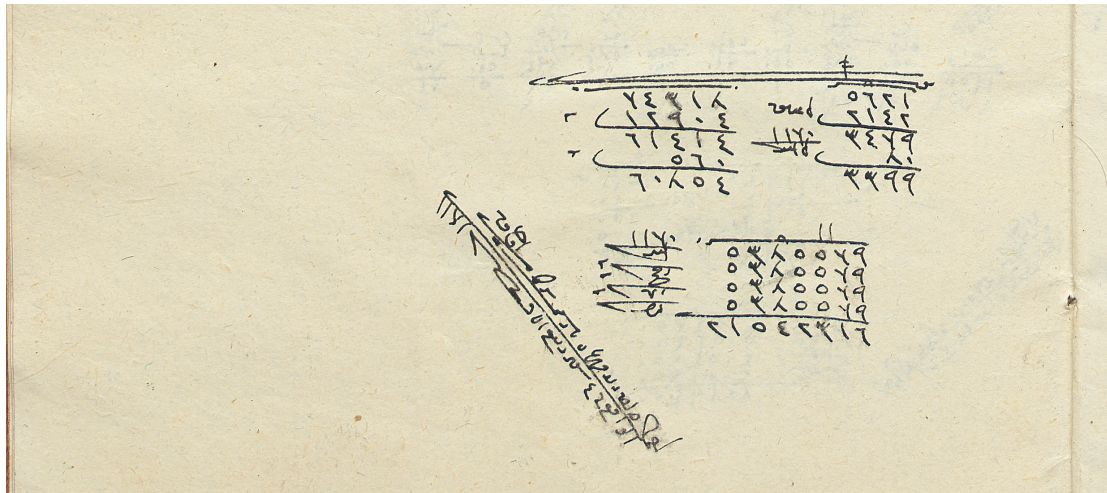
⁶⁷ BOA, MAD.d., 17284, s. 1. Görüntünün tamamı Ek (8)'dedir.

Başlığın yanında aşağıdaki gibi H.1169 yılındaki maaşların özeti verilmiştir.

Neferân	Fî yevm	
3.530	62.959	
10	70	Hüddâm-ı çorbacı kılâ' âmed
11	228	Perâkende kılâ' âmed ma'a terakkiyân
3.551	63.257	
6	85	67. Cemaat Haseki İbrahim müteveffâ kılâ' reft
3.545	63.172	
66	1.758	Müteveffâ ma'a kılâ' reft
3.479	61.414	

Evvelki yıla ait bu malumatın altında kaleye kayıtlı yeniçerilerin tasnifi yapılmıştır. Ortalardan beş cemaat, kâtip yamakları 148 nefer (49 neferi emekli), altı ağa bölüğü ve altı sekban bölüğü sıralanmıştır. Ardından karışık bir şekilde çavuşlar, yazıcılar ve şakirtler (halifelerin), mazul ve emekli çorbacılar ile bunların maiyeti, en sona ise ağa yamakları yazılıdır. Nefer (5.350) ve yevmiye (62.959) toplamalarının altına toplama ve çıkarmalar yazılmıştır. *Hüddâm-ı çorbacı kılâ' âmed*, kaleye gelen bir çorbacının hizmetlilerini; *perâkende kılâ' âmed ma'a terakkiyân*, münferiden kaleye gelenlerin ve terakkide kullanılan esâmîleri; *67. Cemaat Haseki İbrahim müteveffâ kılâ' reft*, ölen Haseki İbrahim Ağa'ya ait olup silinen esâmîleri; *Müteveffâ ma'a kılâ' reft*, H.1169'da ölüm ve diğer şekillerde silinenleri göstermektedir.

Büyük kalelerde çok fazla orta, görevli ve ağa olduğundan daha fazla tasnif vardı. Küçük kalelerde ise bu ayırım azalmakta Ek 8'de yan sayfadaki Kudüs'te olduğu gibi bazı kalelerde sadece yamaklar bulunmaktaydı. Ağa yamakları bütün kalelerde mevcudun ekseriyetini teşkil ettiğinden buradaki yeniçerilerin tamamı yamak olarak gösterilmekteydi. Kaledeki sınıflar sıralandıktan sonra ilgili yılın icmali veriliyordu.

(BOA, MAD.d., 17254, s. 18)

Yekûn		
Neferân	Fî yevm	
5.621	74.318	
<u>2.142</u>	<u>12.904</u>	Mahlûl-i 'atîk
3.479	61.414	
<u>80</u>	<u>560</u>	Mahlûl-i 1170 Masar
3.399	60.854	

Mukarrer	
5.385.579	1170 Masar
5.385.579	1170 Recec
5.385.579	1170 Reşen
<u>5.385.579</u>	1170 Lezez
21.542.316	
İcmâl dâde an Kahraman Yazıcı serkâtib-i ocak el-vâki' fî 4 şehr-i Rebi'ulûlâ	

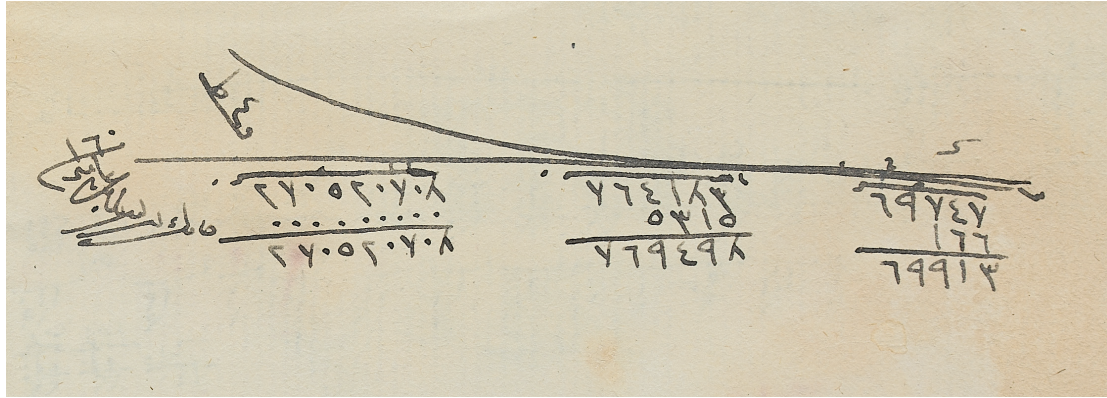
Mahlûl-i 'atîk, önceki yıllarda kale maaşlarından düşülen neferleri, *Mahlûl-i 1170 Masar* ise bu yılki maaştan düşülenleri vermektedir. Önceki yıllardaki mahlûllerin sürekli kaydedilmesi kale maaşlarındaki esâmî sayısını takip içindi. Mahlûl sayısının bilinmek istenmesindeki en önemli sebep ise kalelerdeki esâmîler üzerinde denetim sağlamaktı. Kale mahlûllerinden *fürû-nihâde mahlûl* adıyla fazladan esâmî istenmekteydi ki bunun maksadı sahibi ölmüş ve başkalarının eline geçmiş olanlarla ağalar veya görevliler için ihdas edilmişlerin azaltılmasıydı.⁶⁸ Defterde bütün kaleler sıralandıktan sonra genel icmal yapılmaktaydı. Bu defterlerin bazılarında kalelerin toplamaları yazılmışken bazılarında yoktur. Zaten kalelerin nefer sayısı ve maaş ve diğer giderlerini gösteren bağımsız icmaller yapılmaktaydı (Ek 9).

(MAD.d., 17254, s. 22/H.1171)

⁶⁸ Gül, *Yeniçeriliğin Tarihi*, I, s. 379-386.

Neferân-ı Müttekâ'îdîn = 17837			
Yekûn			
Neferân	Fî yevm	Mukarrer	
49.767	640.185	226.625.416	
<u>931</u>	<u>10.731</u>	<u>3.798.772</u>	Kılâ' âmed bâ-fermân-ı 'ali Masar 1171
50.698	650.916	230.424.188	
<u>2</u>	<u>50</u>	<u>17.700</u>	Hazîne mânde an-mahlûl-i dizdârlık-ı Golos (2 müttekâ'îd)
50.696	650.866	230.406.488	
<u>8</u>	<u>64</u>	<u>22.656</u>	Aşçı-yı meydân mânde Masar 1171
50.688	650.802	230.383.832	
<u>428</u>	<u>3.000</u>	<u>1.062.000</u>	Mahlûl Masar 1171
50.260	647.802	229.321.832	

Neferân	Fî yevm	
891	10.451	Tashîh âmed bâ-fermân-ı âlî Masar 1171; Vidin, Niş, İbrail, Anabolu, Özi, Bağdad
<u>40</u>	<u>280</u>	Tashîh âmed 31. Bölük Şam bâ-fermân-ı 'âlî
931	10.731	

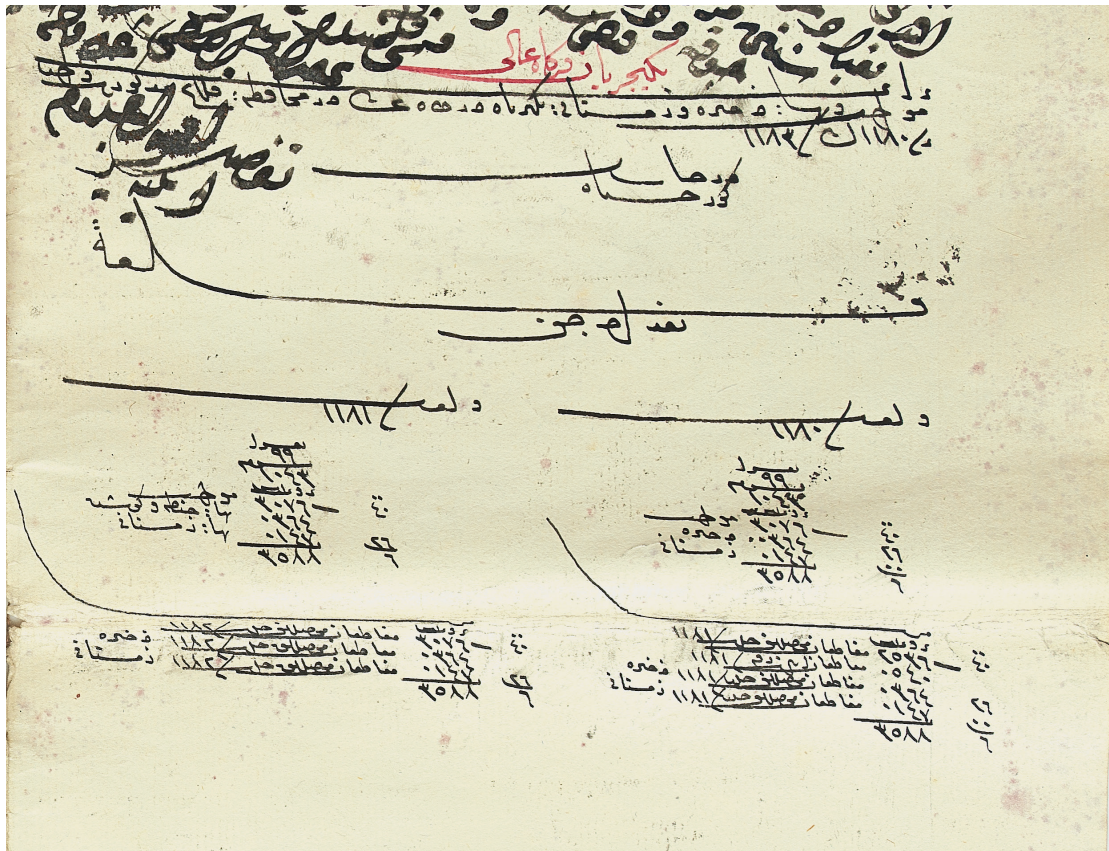

(DYNÇ.d., 34234, s. 16/H.1160)

Yekûn			
Neferân	Fî yevm	Mukarrer	
69.747	864.183	270.520.708	
<u>166</u>	<u>5.315</u>	<u>000000000</u>	Cânîb-i İbrail âmed bâ-fermân-ı âlî Masar sene [1]160
69.913	769.498	270.520.708	

MAD.d., 17254'ün ihtiva ettiği H.1171 maaşlarına göre kalelerde olan yeniçerilerin 17.837'si emeklidir. Önce kalelerin mevcuduna eklenenler gösterilmiştir ki bu yıl yeniden kaydedilen nefer sayısı 931'dir. Bunların 891'i Vidin, Niş, İbrail, Anabolu, Özi ve Bağdad'a; 40'ı Şam'daki 31. Bölük'e tashih edilen çalık yeniçerilerdir. Akabinde ise çıkarmalar yapılmıştır. Golos dizdarlığından mahlûl iki emekli esâmîsi, meydan aşçısı olarak İstanbul'a giden 8 nefer ve bu yıl kalelerde meydana gelen mahlûl 428 esâmî düşülmüştür. H. 1171'de kalelerde maaş verilen toplam yeniçeri sayısı 50.260'dır.

DYNÇ.d., 34234 daha az işlem ihtiva etmektedir. Önceki yılın kaleler mevcudu olan 69.747'ye İbrail Kalesi'ne yeniden yazılan 166 nefer eklenmiştir. Neticede H. 1160 yılında kalelerdeki 69.913 yeniçeriye maaş ödenmiştir.

(BOA, C.AS, 641/26988)

Kalelerde görev yapan yeniçerilere maaşlarından ayrı olarak ekmek/zahire, et ve çuha verilmekteydi. XVII. yüzyıl başına kadar yeniçerilerin ekmek ve et ihtiyacı için merkezden gönderilen maaşlarla beraber günlük 1 akçe, *nafaka* adıyla para ödenmişti. Kalelerdeki yeniçeriler bu parayla ihtiyaçlarının bir kısmını karşılamışlar geriye kalan kısmı ise hazineden gönderilmişti. Ancak on yedinci yüzyılın ortasından itibaren aynî tayinat yerine bedellerinin ödenmesi usulü yaygınlaşmaya başladı. Yani yeniçeriler kendi ihtiyaçlarını görmüşler, sonra merkezden bu masraflarının parası gönderilmişti. Yine aynı dönemde çuhalarının gönderilmesi yerine paraları verilmeye başlanmıştı. XVIII. yüzyıl başında ise bu masrafların

karşılanması yıllık maaşlarla beraber yapılan nakdî ödemeye dönüştü.⁶⁹ Osmanlı Arşivi'nde tek bir kaleye veya topluca bütün kalelere ait maaş, çuha, et ve zahire/ekmek ödemelerinin ayrı ayrı veya topluca yapıldığını gösteren aynı tür evrak oldukça fazladır.⁷⁰

Berây-ı mevâcib ve bahâ-ı zahîre ve zemistânî-i yeniçeriyân-ı dergâh-ı âlî der-muhâfaza-ı kılâ'-ı mezkûrîn vâcib-i an sene 1180 ilâ sene 1183					
Der-cânib-i Gürcistan					
Kal'a-i Bağdadçık					
Vâcib-i sene 1181			Vâcib-i sene 1180		
Neferân			Neferân		
99			99		
Yevm			Yevm		
1.043			1.043		
	Kuruş	Akçe		Kuruş ⁷¹	Akçe
Mevâcib	3.076,5	40	Mevâcib	3.076,5	40
Bahâ-i hınta ve güşt	364	00	Zahîre	364	26
Bahâ-i zemistânî	<u>147</u>	<u>2672</u>	Zemistânî	<u>147</u>	<u>00</u>
	3.588	6		3.588	6

Bahâ				Bahâ			
		Kuruş	Akçe			Kuruş	Akçe
	Mukâta'a-ı Muhâssıllık-ı Haleb sene 1182	3.076,5	40		Mukâta'a-ı Muhâssıllık-ı Haleb sene 1181	2.536,5	40
Zahîre	Mukâta'a-ı Muhâssıllık-ı Haleb sene 1182	364	00		Mukâta'a-ı Eyâlet-i Rakka sene 1181	540	00
Zemistânî	Mukâta'a-ı Muhâssıllık-ı Haleb sene 1182	<u>147</u>	<u>26</u>	Zahîre	Mukâta'a-ı Muhâssıllık-ı Haleb sene 1181	364	26
		3.588	6	Zemistânî	Mukâta'a-ı Muhâssıllık-ı Haleb sene 1181	<u>147</u>	<u>00</u>
						3.588	6

⁶⁹ Gül, *Yeniçeriliğin Tarihi*, II, s. 335-342.

⁷⁰ BOA, AE.SAMD.II., 10/1012; BOA, AE.SAMD.III., 52/5186; BOA, C.AS, 20/853, 24/1054, 337/13949.

⁷¹ 1 kuruş 120 akçe üzerinden işlem yapılmıştır.

⁷² 1180 yılı hesabında görüldüğü üzere 26 kuruş farklı satıra yazılmıştır. Durum alt hesaplara da yansımıştır. Muhtemelen satır hatası yapılmıştır.

Bu belgede önce kalenin birkaç yıl boyunca ayrı ayrı maaş ve tayinat bedelleri esaplanmış ve altında hangi gelirlerden ödeneceği verilmiştir.⁷³ Birkaç yılın topluca verilmesi artık mutat hâle gelen gecikmeler dolayısıyladır ki bu kaleye dört yıllık (H.1180-84) geriye yönelik maaş ödemesi yapılmıştır. H.1180 yılında *zahîre* olarak ödenen, H.1181 yılında görüldüğü üzere *bahâ-i hinta ve güş*t olarak tafsilatlı da gösteriliyordu. Diğer taraftan bazı kalelerde fırın olduğundan ve ekmek aynî temin edildiğinden bedel ödenmesi sadece et ve çuha (zemistânî) için söz konusuydu. Yeniçerilere ödenen bütün bu bedeller maaş ödemeleriyle birleştirilerek kısa icmallerle de verilmekteydi.⁷⁴

Sonuç

Yeniçeri Ocağı'nın ve yeniçerilerin Osmanlı tarihindeki yerinin, bütün müesseselerin ve sınıfların önünde olduğu iddia edilebilir. Elbette bu mevkiileri, siyasi ve toplumsal tesirlerinden kaynaklıdır. Bu husus onların üzerine yapılan çalışmaların muhteviyatını da belirlemiştir. Yani yeniçeriler hakkında oluşan literatür ağırlıklı onların isyanları, itaatsizlikleri ve sebep oldukları iktisadi-içtimai sıkıntılar üzerine dir. Ağırlık bu yönde olsa da teşkilatlarıyla alakalı çalışmaların oldukça eski olduğunu ifade etmek gerekir. Yeniçeri Ocağı üzerine resmî kayıtları kullanarak ilk çalışma yapan Ahmed Cevad Paşa'dır.⁷⁵ Merhum İsmail Hakkı Uzunçarşılı, mali kayıtları da esas alarak Osmanlı Devleti'nin kapıkulları ve diğer teşkilatlarına ilişkin eserleri hazırlamıştır. Bu çalışmalar arşiv belgelerinin Osmanlı teşkilatlarının yapısı ve işleyişi bakımından fevkalade ehemmiyete haiz olduğunu göstermiştir. Özellikle askerî teşkilatların iç işleyişi ve hükûmetle bağlantısı, neferlerin hususiyeti maaş defterleri ve diğer belgeler sayesinde daha iyi öğrenilebileceği aşikâr olmuştur. Son dönemlerde arşiv kaynakları kullanılarak yapılan çalışmaların arttığına da dikkat çekmek gerekir.⁷⁶

Bu çalışmada Osmanlı Arşivi'ndeki yeniçerilere ait maaş defterleri ve diğer belgeler, ıstılahın ve muamelatın diğer askerî zümreyi de kapsamı da göz önüne alınarak, bu alanda çalışma yapan araştırmacılara yardımcı olunması hedeflenerek incelendi. Tabii inceleme yapılırken yeniçeriliğin kanunnamelerde tespit edilemeyen vasıfları üzerinde duruldu.

Çalışmanın bariz neticesi, Osmanlı'da Klasik Dönem ve sonrası farkının Yeniçeri Ocağı'nın kayıt ve işlemlerden de anlaşılabilmesidir. Yeniçeri Ocağı XVI. yüzyılın son çeyreğine kadar, kalelere ve donanmalara geçici görevlendirilmeleri haricinde, ağırlıklı olarak bütün olarak hareket eden ve payitahtta bulunan bir

⁷³ Belgenin tamamı için Ek (10)'a bakınız.

⁷⁴ Bk. Ek (11).

⁷⁵ Ahmed Cevad, *Târîh-i Askerî-i Osmânî*, (İstanbul: 1297).

⁷⁶ Mehmet Mert Sunar, *Cauldron of Dissent: A Study of Janissary Corps, 1807-1826*, (Doktora Tezi), Binghamton University

State University of New York, 2006; Murat Yıldız, *Bostancılıktan Saray Muhafızlığına Bostancı Ocağı*, (İzmir: Yitik Hazine Yayınları, 2011); Coşkun Ünsal, *Osmanlı Askerî Teşkilatında Kapıkulu Süvarileri (XVI-XVII. Yüzyıllar)*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2023.

yapıydı. XVI. yüzyılın sonunda başlayan artışla mevcudu onlarca katına ulaşan yeniçerilerin görevlendirilme kaideleri ve mekânsal dağılımları da değişti. Yukarıda işlendiği üzere farklı seraskerler emrinde görev yapmışlar, aynı anda İstanbul'da, cephede ve kalelerde bulunmuşlardı. Dolayısıyla aynı tarihte birden çok yerde ödeme yapılması gerekmiş, bu da tutulan defter ve icmalleri çeşitlendirmiştir. Yine emeklilik ve kayıtlılık gibi uygulamaların artmasıyla kayıtlar farklı bilgileri ihtiva eder hale gelmiştir.

EXTENDED ABSTRACT

The Janissaries were not only the longest-lasting military organization of the Ottoman Empire, but also a class that came to the fore in terms of influencing the shaping of political and social life, especially in the seventeenth and eighteenth centuries. The increase in the number of Ottoman documents and ledgers in the sixteenth century also applies to the janissaries. The earliest of their payroll register belong to the first quarter of the sixteenth century. Those from the second half of this century onwards are more numerous.

When the Janissary Corps was abolished in 1826, as a sign of hatred towards them, their documents were burned in the Hagia Sophia Bath as far as they could be collected. However, some documents, almost all of which were transferred out of the the office of Janissary Clerk, especially to the finance department, and almost all of which were related to their salaries and other collections, as well as the petitions submitted by the recruits regarding their salaries and some documents containing the transactions made to them, were left behind.

This study focuses on the payroll registers, one of the documents left by the janissaries, and the transactions of the promissory notes that were the basis for salary transactions. The study consists of two parts, apart from an introduction with some brief information. First, the documents showing the daily wage transactions, which form the basis of the Janissaries' books, were examined. Of course, the basis of these transactions were the so-called *esâmî* (pay tickets) of the soldiers. This document was composed of the soldier's own name, and the sub-name of the soldier was his father's name, hometown, position, or a name-adjective indicating a special circumstance such as captivity. Soldiers used their salary certificates from the time they were recruited until their death. The erasure and reopening of the *esami* was subject to a procedure. We have selected some selected documents to illustrate the process of erasing and reopening salary records.

The second part of the article deals with payroll registers and their payroll summaries. Until the middle of the sixteenth century, the janissaries had little diversity in their employment and were rarely deployed on campaigns or assigned separately from the janissary organization. In other words, as a result of being *kapikulu*, they acted more with the sultan. The few assignments in the navy and fortresses did not change the salary system, but they still had special ledgers to keep track of their assignments. However, the increase in the number of janissaries in the last quarter of the sixteenth century brought about a change in the methodology of the ledgers and increased the variety of ledgers kept. The increase in the number of janissaries increased the size of the payroll registers and also increased some of the practices that allowed them to be out of service, such as retirement and guarding. To some

extent, these had an impact on the form of the ledgers. On the other hand, the increase in their number diversified their employment outside the center. Apart from the Janissary Corps, there was an increase in assignments under serdars, and their numbers in fortresses reached tens of thousands. In this situation, those in the fortresses and at the front were paid salaries separate from those in the center and books were created for them.

Efforts were also made to show the technique of the salaries paid in the fortresses. Particular emphasis was placed on obtaining the number of janissaries who were not in the center and the amount of salaries paid to them. In addition, since the status of each castle can be deduced from these ledgers, a study was made to facilitate a study on this subject.

There were also some points that were tried to be noted and clarified throughout the study. In order to show the changes mentioned in the article, the books and *icmal* were analyzed in a chronological order. Since a complete analysis of the ledgers and other documents is only possible to some extent with knowledge of the recording techniques and terminology, these features have been tried to be revealed. On the other hand, the changes in the records and transactions of the Janissary Corps, which has a long history, were also tried to be shown.

As a result, it was revealed that the books, which were simpler and smaller in volume until the middle of the sixteenth, later changed although the main structure was preserved, and again, due to the new practices in the Janissary Corps, the variety of documents and books related to them increased.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Ali Emîrî Sultan Üçüncü Ahmed (AE.SAMD.III): 37-3556, 52/5186.

Ali Emîrî Sultan İkinci Ahmed (AE.SAMD.II): 10/1012.

Bâb-ı Defteri Başmuhasebe Defterleri (D.BŞM.d): 307A, 2693, 2717, 2733, 3054, 40990, 41052.

Bâb-ı Defteri Yeniçeri Kalemi (D.YNÇ.): 18/90, 57/23, 137/7, 243/58, 265/80.

Bâb-ı Defteri Yeniçeri Kalemi Defterleri (D.YNÇ.d.): 33630, 34170, 33612, 33654, 33678, 33683, 33720, 33721, 33722, 33873, 33950, 33958, 33959, 34081, 34234, 34404, 34445, 34509.

Cevdet Askeriye (C.AS.): 20/853, 24/1054, 337/13949, 615-25937, 641/26988, 654-27496.

Cevdet Saray (C.SM.): 105-5257.

İbnülemin Askeriye (İE.AS.): 2-140.

İbnülemin Muhallefat (İE.MHF): 1-27.

Kâmil Kepeci Defterleri (KK.d.): 307A, 1980, 3212, 3218, 3229, 4733.

Maliyeden Müdevver Defterler (MAD.d.): 800, 1138, 1722, 1727, 1801, 2553, 3936, 4309, 4502, 5339, 5891, 6310, 6323, 6325, 6327, 6332, 6357, 6543, 6537, 6646, 6748, 6799, 6826, 6840, 6927, 6932, 6948, 6992, 7029, 7227, 7477, 12872, 16309, 17050, 17158, 17216, 17229, 17254, 17284, 21154, 21782.

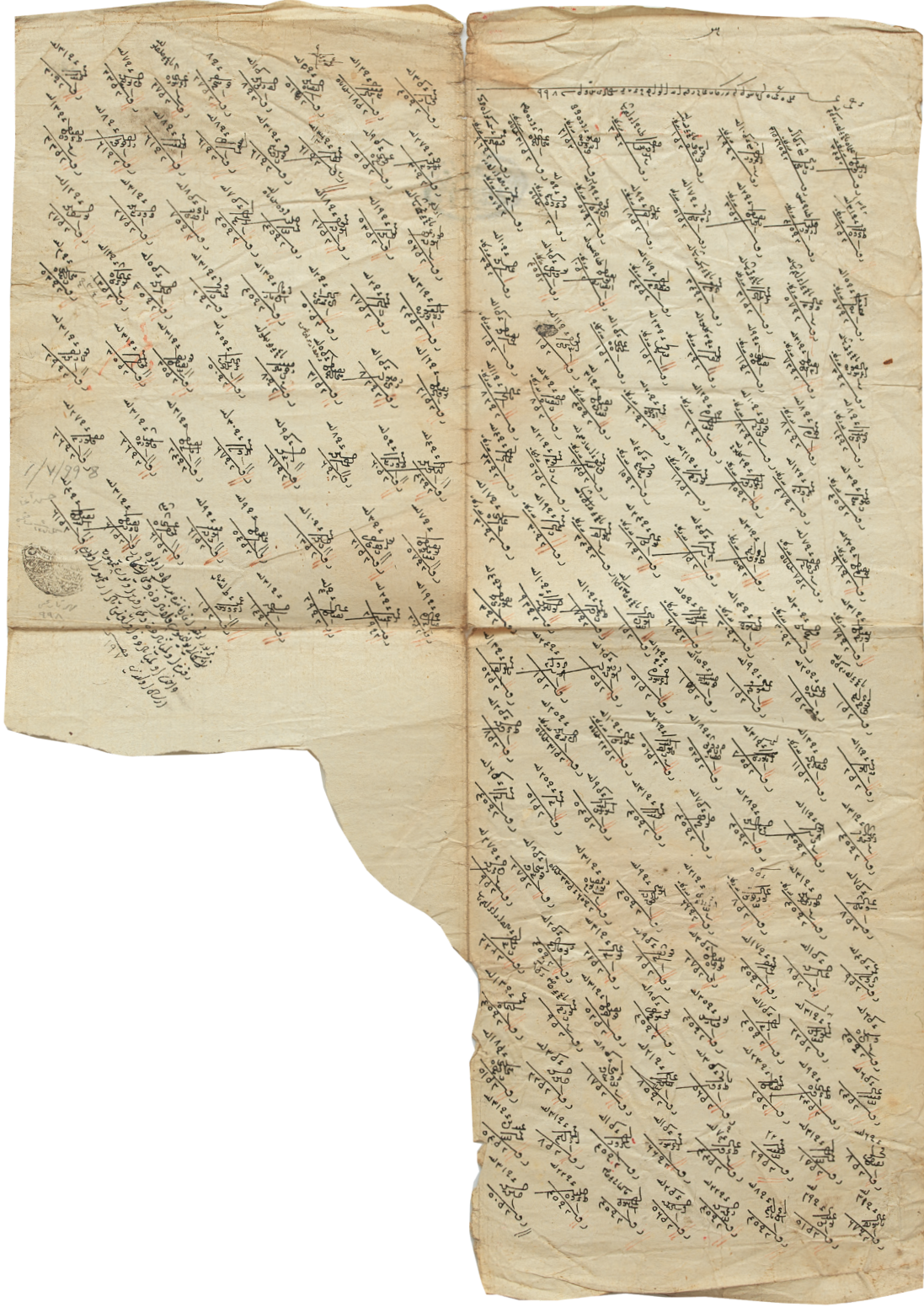
Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterler (TSMA.d.): 736.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı (TSMA.e): 1167-73.

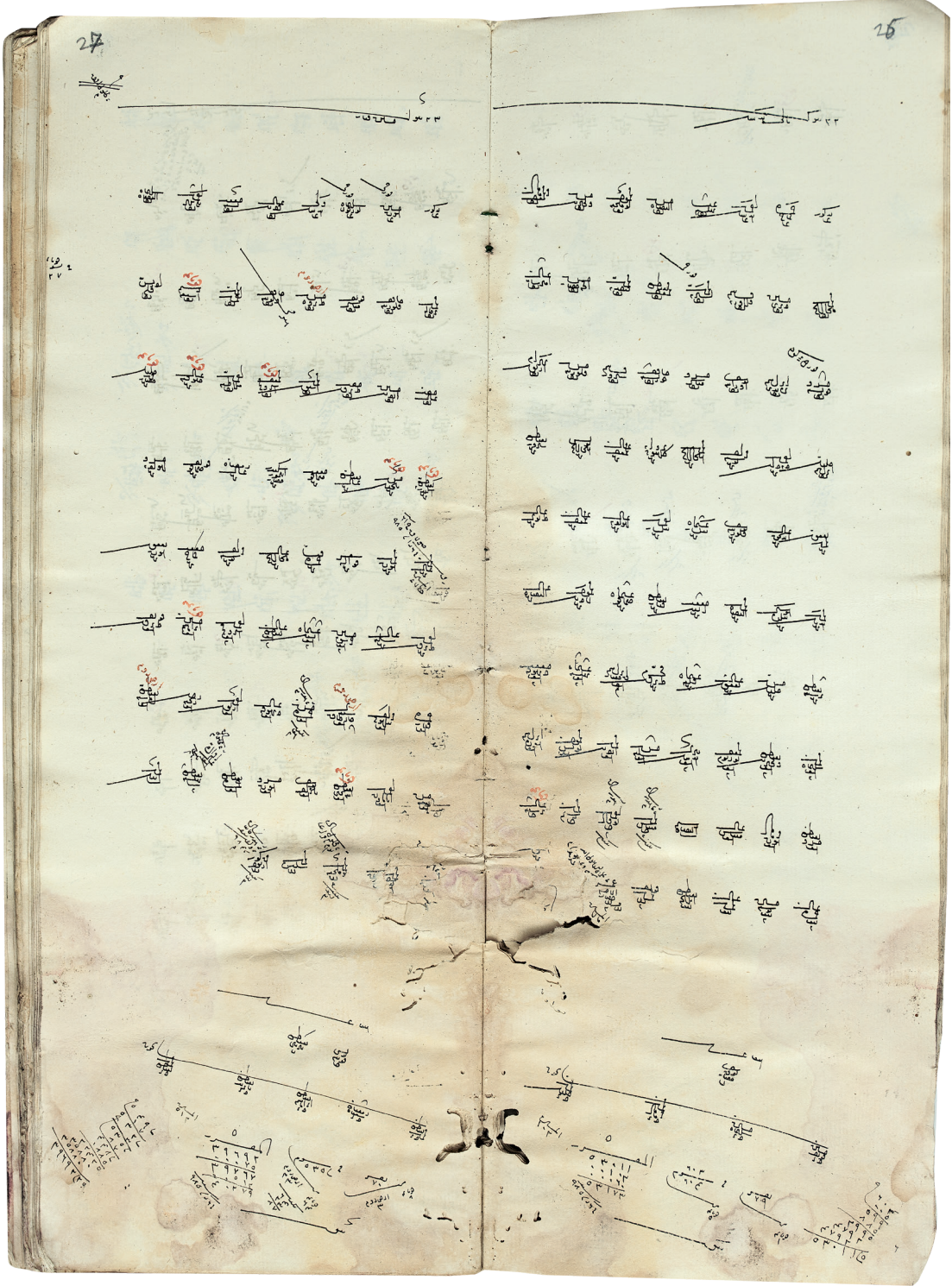
Diğer Kaynaklar

- Ahmed Cevad: *Târîh-i Askerî-i Osmânî*, (İstanbul: 1297).
- Akgündüz, Ahmet: *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, IX, İstanbul: Osmanlı Araştırma Vakfı Yayınları, 1994, s. 127-367.
- Apalı, Ali: “Osmanlı Devleti’nde Mevacib Defterleri ve Bazı Doğu Kalelerindeki Cebeciyanların Mevacib Muhasebe Kayıtları”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2) (2017), s. 587-599.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, İstanbul: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları, 2017.
- Beydilli, Kemal: “Yeniçeri”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C. 43, 2013, s. 450-462.
- Demlikoğlu, Uğur: “18. Yüzyılda Van Kalesi’nde Bulunan Dergâh-ı Âli Yeniçerileri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy. 46 (Mart 2019), s. 73-98.
- Emecen, Feridun M.: “Sefere Götürülen Defterlerin Defteri”, *Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu’na Armağan*, İstanbul, 1991, s. 241-268.
- Gül, Abdulkasim: “Yeniçeri Teşrifat Mecmuası (Transkripsiyon ve Değerlendirme)”, *ETÜT Dergisi*, 1(1) (2020), s. 37-66.
- Gül, Abdulkasim: *Yeniçeriliğin Tarihi*, I-II, İstanbul: Küre Yayınları, 2022.
- Gül, Abdulkasim: “Bir Efsanenin Gücü: Yeniçeri-Bektaşılık Münasebetinin Tarihî Gelişiminin İncelenmesi”, *Tarih Dergisi*, sy. 77 (Temmuz 2022), s. 107-163.
- İnalçık, Halil: *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)*, çeviren Ruşen Sezen, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2004.
- Kanunnâme*, Süleymaniye Kütüphanesi, Atıf Efendi, nr. 1734.
- Kılıç, Orhan: “Teşkilat ve İşleyiş Bakımından Doğu Hududundaki Osmanlı Kaleleri ve Mevacib Defterleri”, *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Dergisi* 31, sy. 31 (Mayıs 2012), s. 87-128.
- Kokdaş, İrfan: “İstanbul Esame Piyasası Üzerine Notlar (1750-1826)”, *Payitaht Yeniçerileri, Padişahın “Asi” Kulları 1700-1826*, Editörler Aysel Yıldız, Yannis Spyropoulos, M.Mert Sunar, İstanbul: Kitapyayınevi, 2022, s. 157-199.
- Özbek, Özgül: *Kavânî-i Yeniçeriyân (İnceleme-Metin-Dizin)*, (Doktora Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
- Özcan, Abdülkadir: “Esâme”, *DİA*, C. 11, 1995, s. 355-56.
- Payitaht Yeniçerileri, Padişahın “Asi” Kulları 1700-1826*, Editörler Aysel Yıldız, Yannis Spyropoulos, M. Mert Sunar, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2022.
- Sakin, Orhan: *Yeniçeri Ocağı Tarihi ve Yasaları*, İstanbul: Doğu Kütüphanesi, 2011.
- Sunar, Mehmet Mert: “XVIII. Yüzyıl ve XIX. Yüzyıl başları Yeniçeri Kışlaları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Yeni Bir Askeri Tarih Özlemi: Savaş, Teknoloji ve Deneysel Çalışmalar*, Editör Kahraman Şakul, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2013, s. 252-276.
- Sunar, Mehmet Mert: *Cauldron of Dissent: A Study of Janissary Corps, 1807-1826*, (Doktora Tezi), Binghamton University State University of New York, 2006.
- Toroser, Tayfun: *Kavanin-i Yeniçeriyân, Yeniçeri Kanunları*, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2011.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı: *Osmanlı Devleti Teşkilâtında Kapıkulu Ocakları, I, Acemi Ocağı ve Yeniçeri Ocağı*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988.
- Ünsal, Coşkun: *Osmanlı Askerî Teşkilatında Kapıkulu Süvarileri (XVI-XVII. Yüzyıllar)*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2023.
- Yıldız, Murat: *Bostancılıktan Saray Muhafızlığına Bostancı Ocağı*, İzmir: Yitik Hazine Yayınları, 2011.

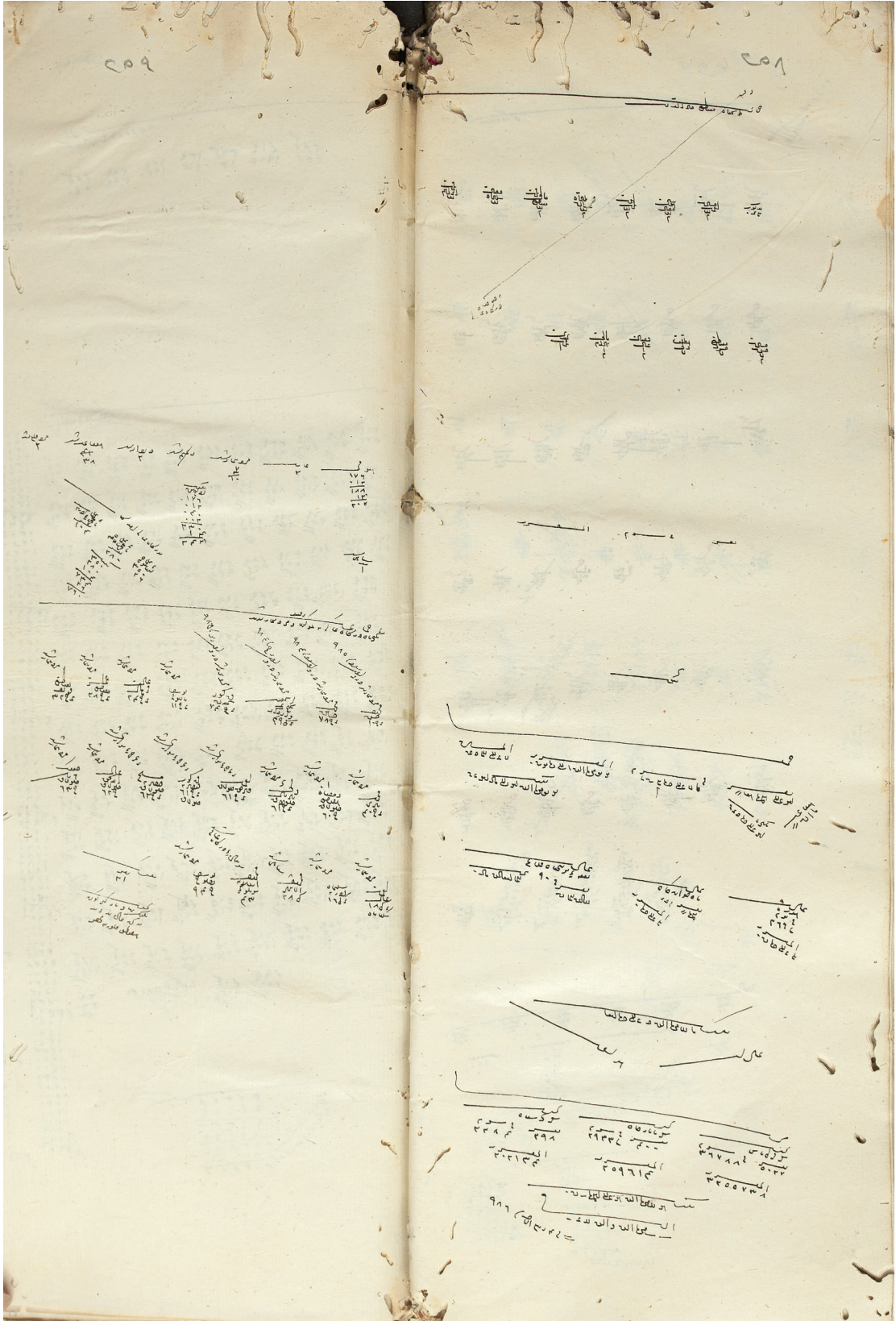
EKLER

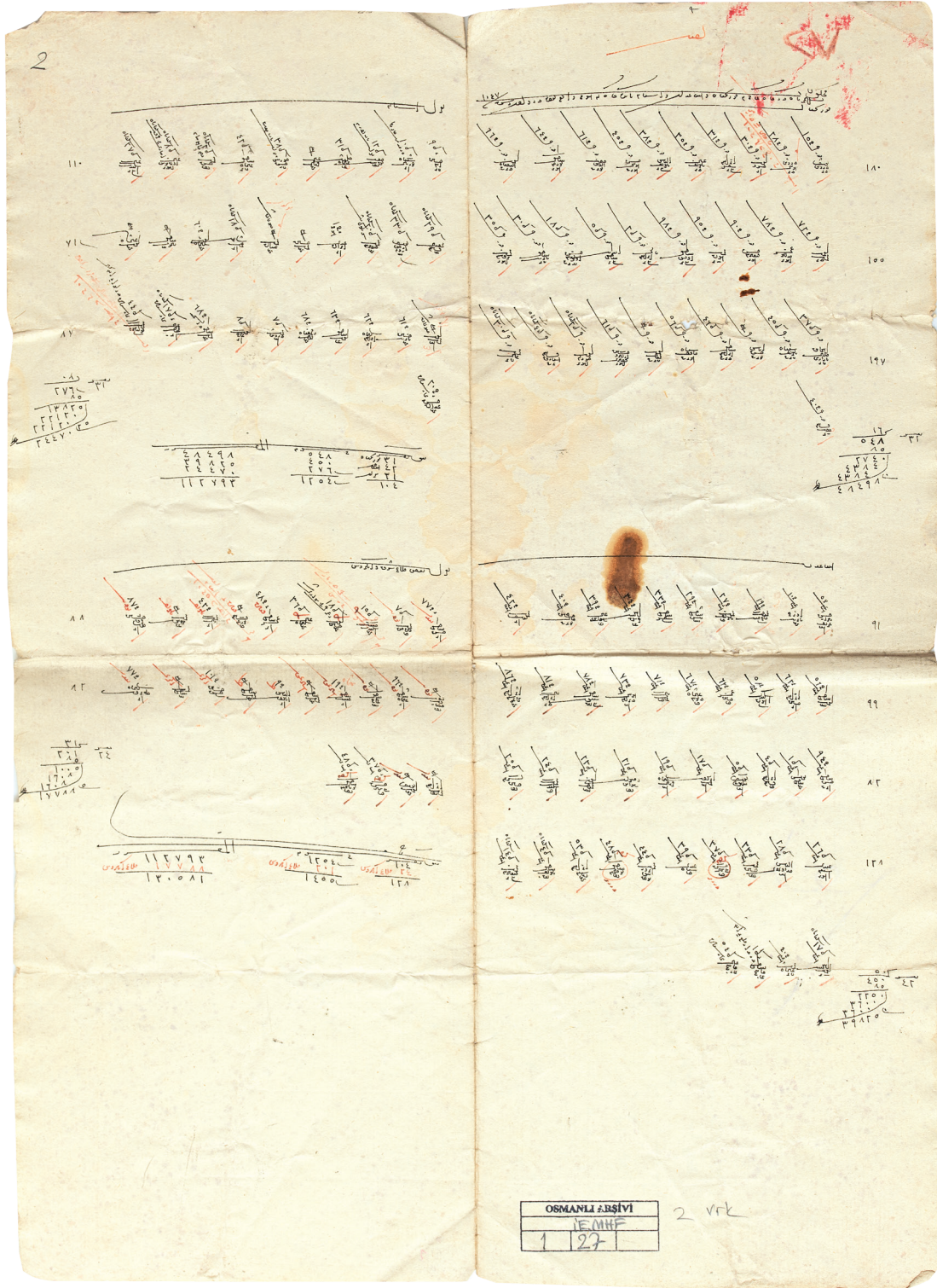
Ek 1: BOA, D.YNÇ, 1/96.

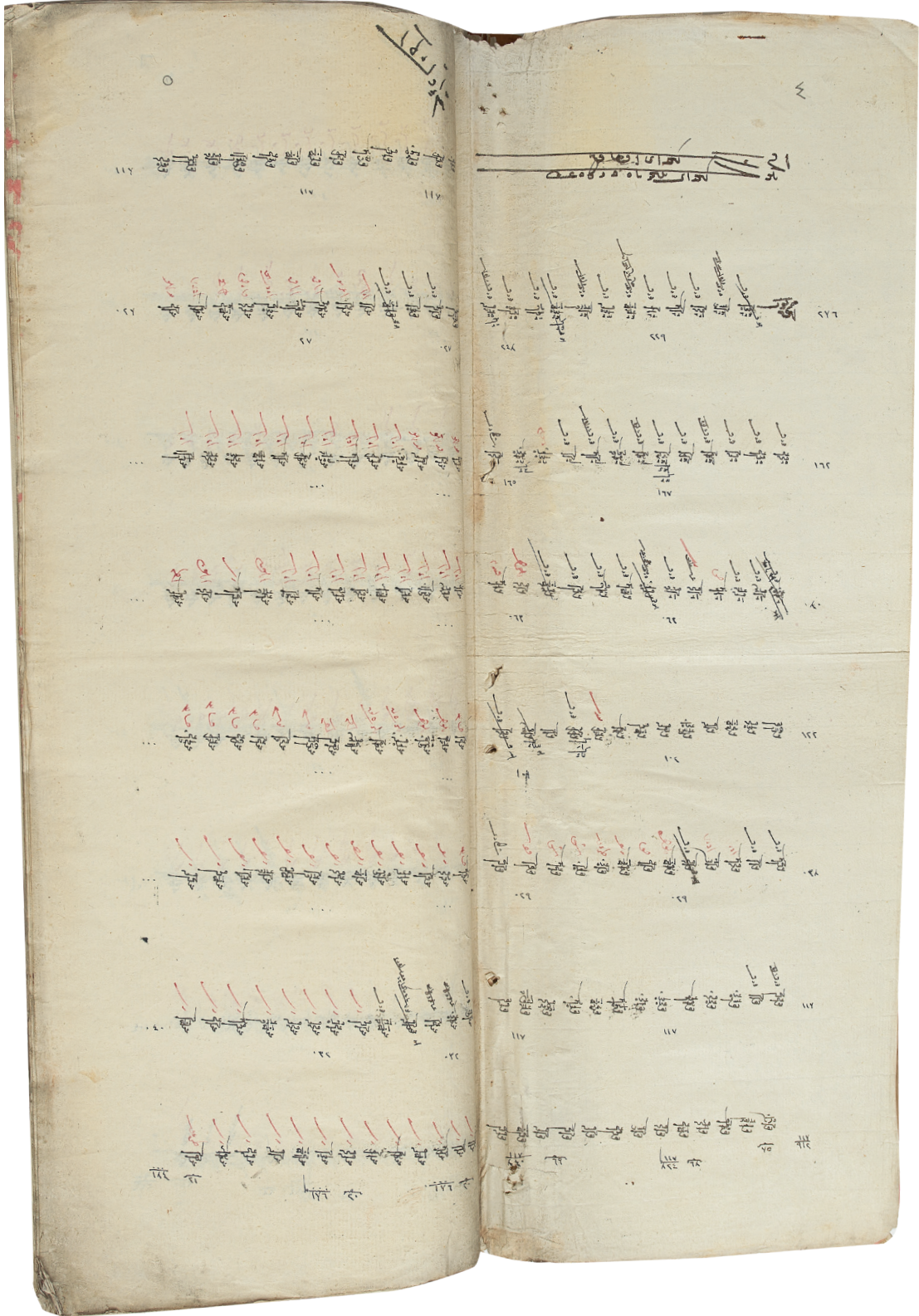
Ek 2: BOA, D.YNÇ.d., 33630.

Ek 3: BOA, MAD, 7227, s. 258.

Ek 4: BOA, İE.MHF, 1/27.

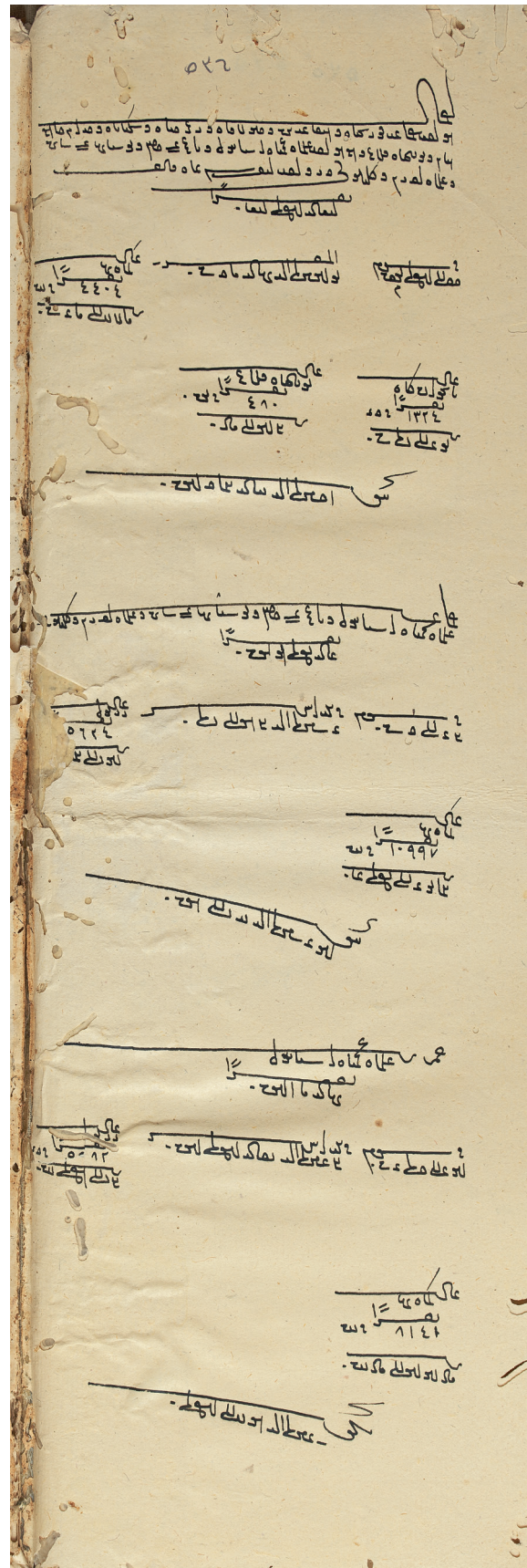
Ek 5: BOA, MAD.d., 6325.

1370

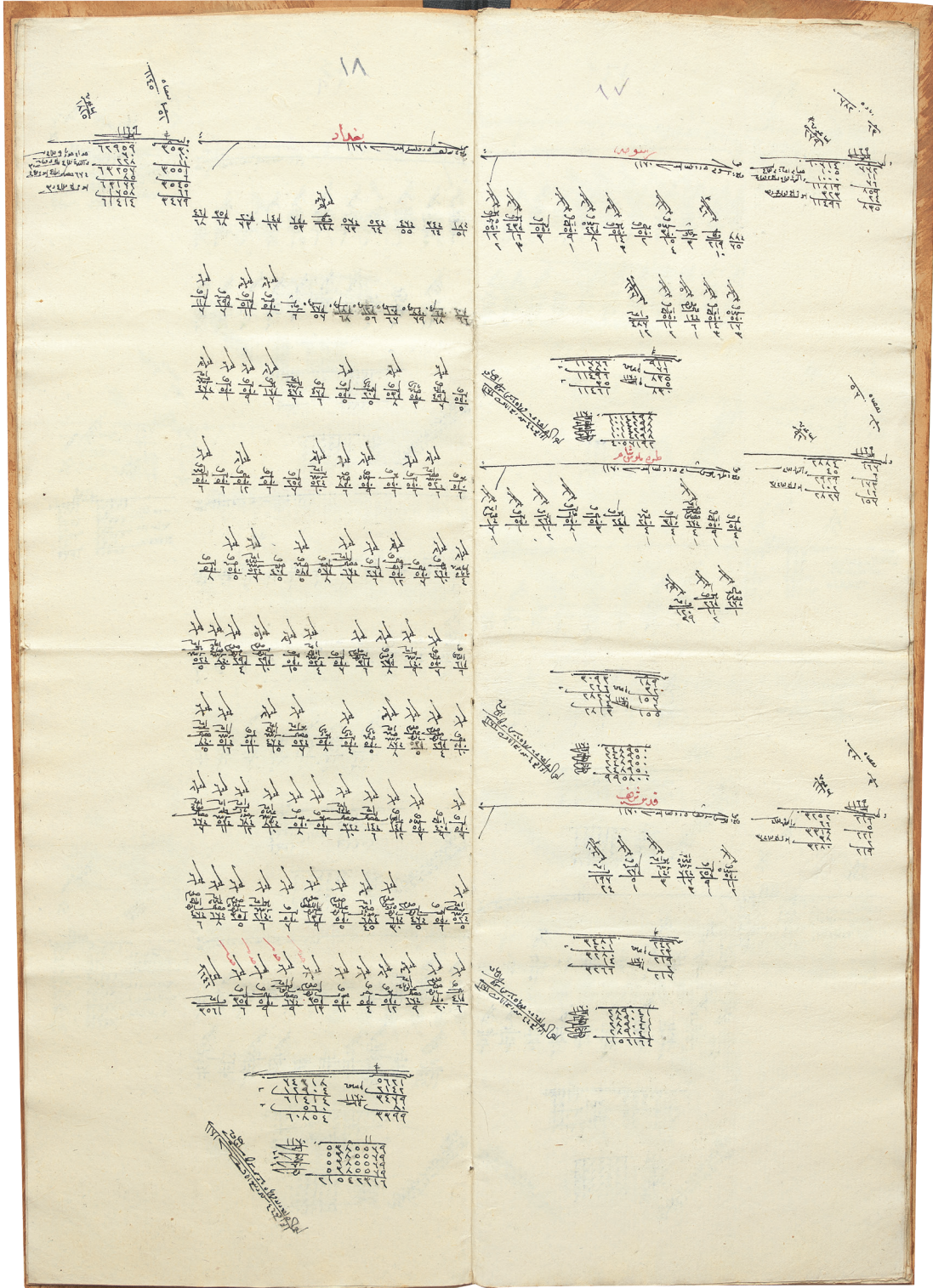
1375

1370		1375	
Yeniçeri	Maaş	Yeniçeri	Maaş
1.1.1	1.1.1	1.1.1	1.1.1
1.1.2	1.1.2	1.1.2	1.1.2
1.1.3	1.1.3	1.1.3	1.1.3
1.1.4	1.1.4	1.1.4	1.1.4
1.1.5	1.1.5	1.1.5	1.1.5
1.1.6	1.1.6	1.1.6	1.1.6
1.1.7	1.1.7	1.1.7	1.1.7
1.1.8	1.1.8	1.1.8	1.1.8
1.1.9	1.1.9	1.1.9	1.1.9
1.1.10	1.1.10	1.1.10	1.1.10
1.1.11	1.1.11	1.1.11	1.1.11
1.1.12	1.1.12	1.1.12	1.1.12
1.1.13	1.1.13	1.1.13	1.1.13
1.1.14	1.1.14	1.1.14	1.1.14
1.1.15	1.1.15	1.1.15	1.1.15
1.1.16	1.1.16	1.1.16	1.1.16
1.1.17	1.1.17	1.1.17	1.1.17
1.1.18	1.1.18	1.1.18	1.1.18
1.1.19	1.1.19	1.1.19	1.1.19
1.1.20	1.1.20	1.1.20	1.1.20
1.1.21	1.1.21	1.1.21	1.1.21
1.1.22	1.1.22	1.1.22	1.1.22
1.1.23	1.1.23	1.1.23	1.1.23
1.1.24	1.1.24	1.1.24	1.1.24
1.1.25	1.1.25	1.1.25	1.1.25
1.1.26	1.1.26	1.1.26	1.1.26
1.1.27	1.1.27	1.1.27	1.1.27
1.1.28	1.1.28	1.1.28	1.1.28
1.1.29	1.1.29	1.1.29	1.1.29
1.1.30	1.1.30	1.1.30	1.1.30
1.1.31	1.1.31	1.1.31	1.1.31
1.1.32	1.1.32	1.1.32	1.1.32
1.1.33	1.1.33	1.1.33	1.1.33
1.1.34	1.1.34	1.1.34	1.1.34
1.1.35	1.1.35	1.1.35	1.1.35
1.1.36	1.1.36	1.1.36	1.1.36
1.1.37	1.1.37	1.1.37	1.1.37
1.1.38	1.1.38	1.1.38	1.1.38
1.1.39	1.1.39	1.1.39	1.1.39
1.1.40	1.1.40	1.1.40	1.1.40
1.1.41	1.1.41	1.1.41	1.1.41
1.1.42	1.1.42	1.1.42	1.1.42
1.1.43	1.1.43	1.1.43	1.1.43
1.1.44	1.1.44	1.1.44	1.1.44
1.1.45	1.1.45	1.1.45	1.1.45
1.1.46	1.1.46	1.1.46	1.1.46
1.1.47	1.1.47	1.1.47	1.1.47
1.1.48	1.1.48	1.1.48	1.1.48
1.1.49	1.1.49	1.1.49	1.1.49
1.1.50	1.1.50	1.1.50	1.1.50
1.1.51	1.1.51	1.1.51	1.1.51
1.1.52	1.1.52	1.1.52	1.1.52
1.1.53	1.1.53	1.1.53	1.1.53
1.1.54	1.1.54	1.1.54	1.1.54
1.1.55	1.1.55	1.1.55	1.1.55
1.1.56	1.1.56	1.1.56	1.1.56
1.1.57	1.1.57	1.1.57	1.1.57
1.1.58	1.1.58	1.1.58	1.1.58
1.1.59	1.1.59	1.1.59	1.1.59
1.1.60	1.1.60	1.1.60	1.1.60
1.1.61	1.1.61	1.1.61	1.1.61
1.1.62	1.1.62	1.1.62	1.1.62
1.1.63	1.1.63	1.1.63	1.1.63
1.1.64	1.1.64	1.1.64	1.1.64
1.1.65	1.1.65	1.1.65	1.1.65
1.1.66	1.1.66	1.1.66	1.1.66
1.1.67	1.1.67	1.1.67	1.1.67
1.1.68	1.1.68	1.1.68	1.1.68
1.1.69	1.1.69	1.1.69	1.1.69
1.1.70	1.1.70	1.1.70	1.1.70
1.1.71	1.1.71	1.1.71	1.1.71
1.1.72	1.1.72	1.1.72	1.1.72
1.1.73	1.1.73	1.1.73	1.1.73
1.1.74	1.1.74	1.1.74	1.1.74
1.1.75	1.1.75	1.1.75	1.1.75
1.1.76	1.1.76	1.1.76	1.1.76
1.1.77	1.1.77	1.1.77	1.1.77
1.1.78	1.1.78	1.1.78	1.1.78
1.1.79	1.1.79	1.1.79	1.1.79
1.1.80	1.1.80	1.1.80	1.1.80
1.1.81	1.1.81	1.1.81	1.1.81
1.1.82	1.1.82	1.1.82	1.1.82
1.1.83	1.1.83	1.1.83	1.1.83
1.1.84	1.1.84	1.1.84	1.1.84
1.1.85	1.1.85	1.1.85	1.1.85
1.1.86	1.1.86	1.1.86	1.1.86
1.1.87	1.1.87	1.1.87	1.1.87
1.1.88	1.1.88	1.1.88	1.1.88
1.1.89	1.1.89	1.1.89	1.1.89
1.1.90	1.1.90	1.1.90	1.1.90
1.1.91	1.1.91	1.1.91	1.1.91
1.1.92	1.1.92	1.1.92	1.1.92
1.1.93	1.1.93	1.1.93	1.1.93
1.1.94	1.1.94	1.1.94	1.1.94
1.1.95	1.1.95	1.1.95	1.1.95
1.1.96	1.1.96	1.1.96	1.1.96
1.1.97	1.1.97	1.1.97	1.1.97
1.1.98	1.1.98	1.1.98	1.1.98
1.1.99	1.1.99	1.1.99	1.1.99
1.1.100	1.1.100	1.1.100	1.1.100

Ek 6: BOA, MAD.d., 6323, s. 1374-75.

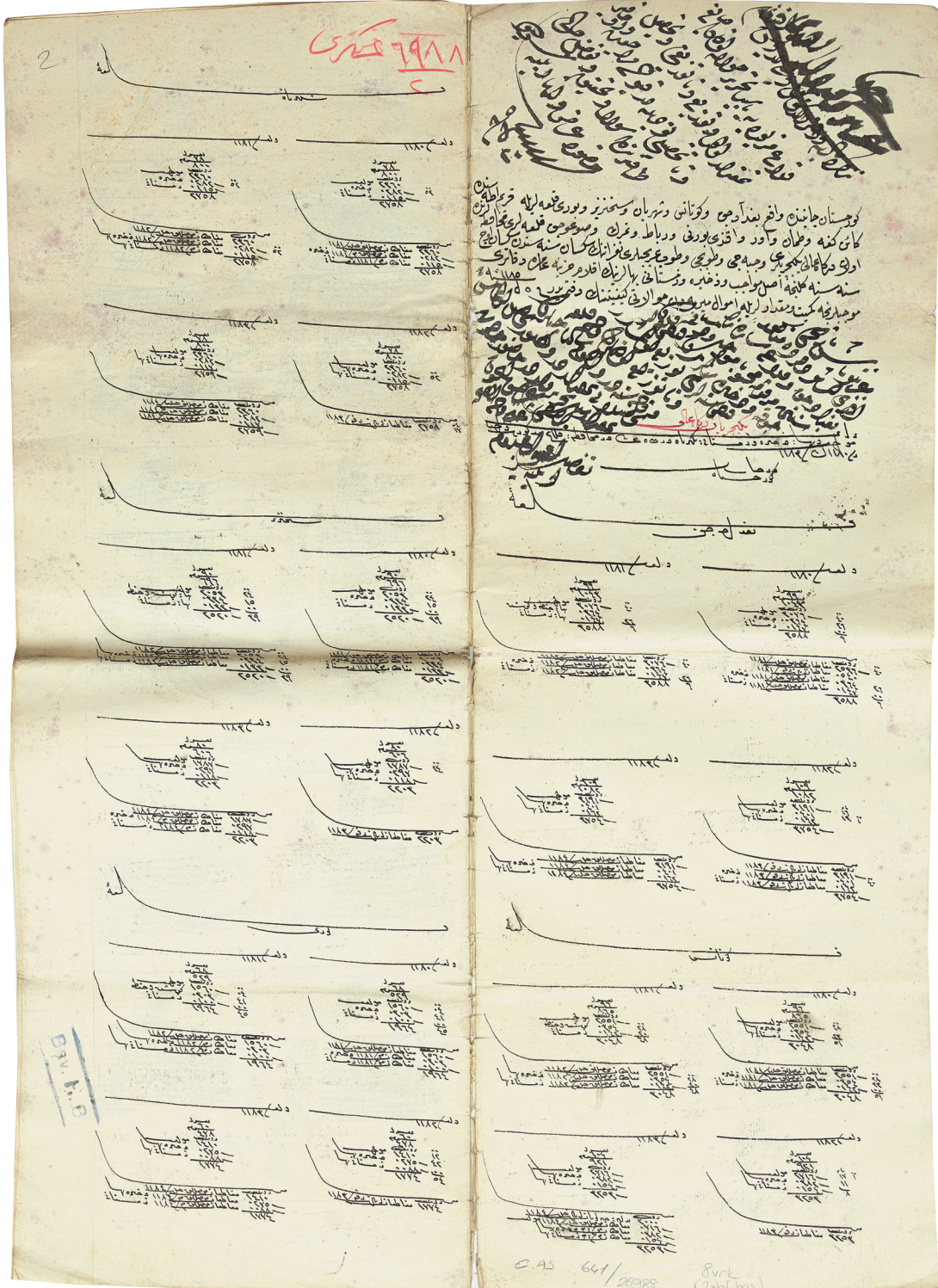
Ek 7: BOA, MAD.d., 6546, s. 536.

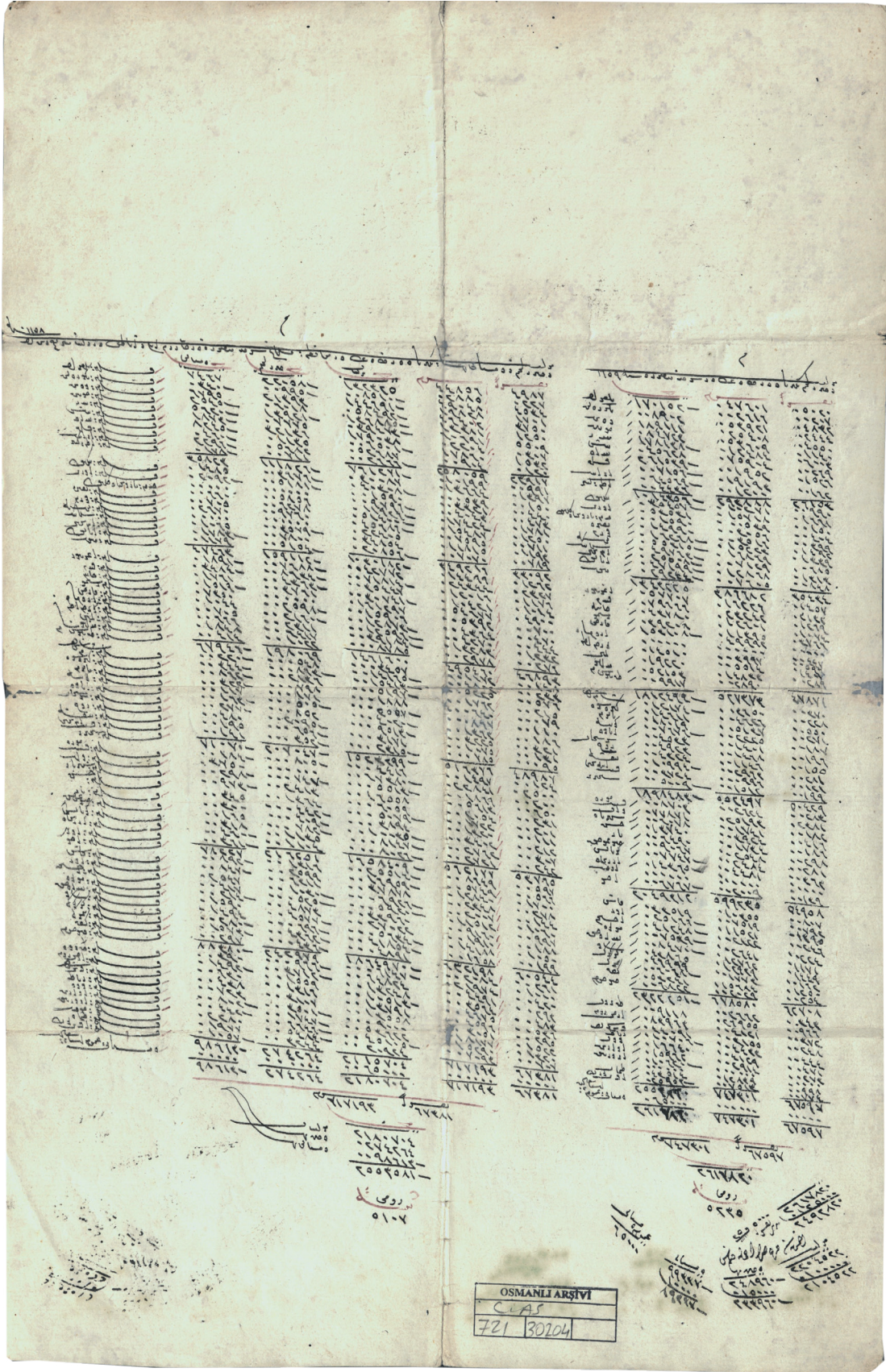
Ek 8: BOA, MAD.d., 17254, s. 17-18.

ردیف	شرح	مبلغ	مبلغ	مبلغ
۱	...	...	...	...
۲	...	...	...	...
۳	...	...	...	...
۴	...	...	...	...
۵	...	...	...	...
۶	...	...	...	...
۷	...	...	...	...
۸	...	...	...	...
۹	...	...	...	...
۱۰	...	...	...	...
۱۱	...	...	...	...
۱۲	...	...	...	...
۱۳	...	...	...	...
۱۴	...	...	...	...
۱۵	...	...	...	...
۱۶	...	...	...	...
۱۷	...	...	...	...
۱۸	...	...	...	...
۱۹	...	...	...	...
۲۰	...	...	...	...
۲۱	...	...	...	...
۲۲	...	...	...	...
۲۳	...	...	...	...
۲۴	...	...	...	...
۲۵	...	...	...	...
۲۶	...	...	...	...
۲۷	...	...	...	...
۲۸	...	...	...	...
۲۹	...	...	...	...
۳۰	...	...	...	...
۳۱	...	...	...	...
۳۲	...	...	...	...
۳۳	...	...	...	...
۳۴	...	...	...	...
۳۵	...	...	...	...
۳۶	...	...	...	...
۳۷	...	...	...	...
۳۸	...	...	...	...
۳۹	...	...	...	...
۴۰	...	...	...	...
۴۱	...	...	...	...
۴۲	...	...	...	...
۴۳	...	...	...	...
۴۴	...	...	...	...
۴۵	...	...	...	...
۴۶	...	...	...	...
۴۷	...	...	...	...
۴۸	...	...	...	...
۴۹	...	...	...	...
۵۰	...	...	...	...
۵۱	...	...	...	...
۵۲	...	...	...	...
۵۳	...	...	...	...
۵۴	...	...	...	...
۵۵	...	...	...	...
۵۶	...	...	...	...
۵۷	...	...	...	...
۵۸	...	...	...	...
۵۹	...	...	...	...
۶۰	...	...	...	...
۶۱	...	...	...	...
۶۲	...	...	...	...
۶۳	...	...	...	...
۶۴	...	...	...	...
۶۵	...	...	...	...
۶۶	...	...	...	...
۶۷	...	...	...	...
۶۸	...	...	...	...
۶۹	...	...	...	...
۷۰	...	...	...	...
۷۱	...	...	...	...
۷۲	...	...	...	...
۷۳	...	...	...	...
۷۴	...	...	...	...
۷۵	...	...	...	...
۷۶	...	...	...	...
۷۷	...	...	...	...
۷۸	...	...	...	...
۷۹	...	...	...	...
۸۰	...	...	...	...
۸۱	...	...	...	...
۸۲	...	...	...	...
۸۳	...	...	...	...
۸۴	...	...	...	...
۸۵	...	...	...	...
۸۶	...	...	...	...
۸۷	...	...	...	...
۸۸	...	...	...	...
۸۹	...	...	...	...
۹۰	...	...	...	...
۹۱	...	...	...	...
۹۲	...	...	...	...
۹۳	...	...	...	...
۹۴	...	...	...	...
۹۵	...	...	...	...
۹۶	...	...	...	...
۹۷	...	...	...	...
۹۸	...	...	...	...
۹۹	...	...	...	...</

Ek 9: BOA, D.BŞM.d., 3067, s. 6.

Ek 10: BOA, C.AS, 641/26988.

Ek 11: BOA, C.AS, 721/30204.